

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Vaivos Markauskaitės,
V kurso, baudžiamosios justicijos
Studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Baudžiamoji atsakomybė už fizinio skausmo sukėlimą ar
nežymų sveikatos sutrikdymą
Criminal Liability for Causing Physical Pain or Negligible
Bodily Harm**

Vadovas: lekt. Dainius Stasiulis
Recenzentas: lekt. dr. Paulius Veršekys

Vilnius
2017

Turinys

Įvadas	2
1. Baudžiamųjų įstatymų dėl atsakomybės už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą istorinė raida.....	5
2. Baudžiamosios atsakomybės samprata.....	11
2.1. Teisinė atsakomybė	11
2.2. Baudžiamoji atsakomybė	12
3. Fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėties pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą požymių analizė.....	16
3.1. Objektiveji fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo požymiai	17
3.2. Subjektyvieji fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo požymiai	28
3.3. Fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantys požymiai	34
3.3.1. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas artimajam giminaičiui ar šeimos nariui	35
3.3.2. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas mažamečiui asmeniui.....	39
3.3.3. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas kankinant nukentėjusį asmenį	42
3.3.4. Procesiniai fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo aspektai	43
4. Fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo mažareikšmiškumo problema	45
5. Baudžiamosios atsakomybės priemonės, taikomos už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą.....	51
Naudotų šaltinių sąrašas.....	58
Santrauka.....	65
Summary	66

Įvadas

Kiekvienas žmogus turi prigimtine teisę į asmens neliečiamumą. Šios teisės įgyvendinimą, tinkamą apsaugą ir gynimą turi pareigą užtikrinti valstybė. Šiuolaikinėse demokratinėse valstybėse šią pareigą įgyvendina įstatymų leidėjas teisės normų pagalba. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau – Konstitucija) skelbia, jog žmogaus gyvybę saugo įstatymas, žmogaus laisvė neliečiama, žmogaus asmuo yra neliečiamas, žmogaus orumą gina įstatymas¹. Be kita ko, teisė į orumą, teisė į žmogaus gyvybę, teisė į asmens neliečiamumą numatytos ir Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijoje, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje². Šios konstitucinės ir tarptautinės nuostatos yra realizuojamos baudžiamuosiuose įstatymuose, kurių paskirtis yra žmogaus, jo vertybių ir interesų apsauga.

Žmogaus sveikata reiškia normalią žmogaus organizmo būklę iki nusikalstamos veikos padarymo momento. Lietuvos Respublikos Sveikatos sistemos įstatyme įtvirtintas toks sveikatos apibrėžimas: „sveikata – asmens ir visuomenės fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė“³. Pasaulinės sveikatos organizacijos konstitucijoje sveikata apibrėžiama kaip visiška fizinė, psichikos ir socialinė gerovės, o ne tik ligų ir negalios nebuvimas.⁴ Žmogaus sveikata priskiriama vienai iš labiausiai baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių greta gyvybės, todėl kiekviena veika, kuria padaroma žala žmogaus sveikatai, turi būti kriminalizuota, o kaltas asmuo – nubaustas.

Baudžiamoji atsakomybė už sveikatos sutrikdymus numatyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) XVIII Skyriuje esančiuose straipsniuose (BK 135 – 140 str.), įtvirtinančiuose skirtingų sveikatos sutrikdymų sudėtis, kurios yra asmens baudžiamosios atsakomybės pagrindas. Šiame darbe analizuojama baudžiamoji atsakomybė už vieną iš nusikaltimų žmogaus sveikatai – fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas – tai neteisėtas tyčinis mechaninis, cheminis, terminis, biologinis ir bet koks kitoks fizinis poveikis kito žmogaus organizmui, sukėlęs nežymų žmogaus sužalojimą arba

---

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014, 19-21 str.

² Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. *Oficialusis leidinys*, 2012 m. spalio 26 d., C 326; Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 156-7390.

³ Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994 m. rugpjūčio 17 d., Nr. 63-1231 (Suvestinė redakcija nuo 2016 m. liepos 1d.), 2 str. 28 p.

⁴ 1946 m. liepos 22 d. Pasaulinės sveikatos organizacijos konstitucija (Constitution of the world health organization, adopted by the International Health Conference held in New York from 19 June to 22 July 1946, signed on 22 July 1946) [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. vasario 3d.]. Prieiga per internetą: <http://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf>.

trumpą susargdinimą⁵. Pažymėtina, kad nuo 2012 metų sparčiai išaugo užregistruojamų fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo atvejų skaičius. Dar 2011 metais fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas tesudarė 1,95 procento visų užregistruojamų nusikalstamų veikų. 2016 metais ši nusikalstama veika jau sudarė 15,34 procentų visų užregistruojamų nusikalstamų veikų⁶. Dėl akivaizdaus nusikalstamos veikos – fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo – skaičiaus didėjimo aktualu išanalizuoti galimai tai lėmusius veiksnius, tokius kaip smurto artimoje aplinkoje kriminalizavimas, vaiko teisių apsaugos ir gynimo sistemos stiprinimas.

Kadangi baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus žmogui, jo sveikatai (kaip ir už kitus nusikaltimus) neabejotinai yra *ultima ratio*, griežčiausia atsakomybės rūšis, reglamentuota nacionaliniuose teisės aktuose numatytose baudžiamosios teisės normose, svarbu išanalizuoti, kokie objektyvieji ir subjektyvieji fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo požymiai įtvirtinti baudžiamajame įstatyme, pagal kokius požymius šios veikos atribojamos nuo kitų nusikalstamų veikų. Taip pat aktualu aptarti, kokios kyla kvalifikavimo problemos, kokie sunkumai iškyla nustatant fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo faktą.

Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas, kaip smurtinė įstatymo uždrausta veika bei atsakomybė už šį nusikaltimą teorijoje nėra plačiai analizuojamos temos, tačiau praktikoje pasitaikančios gana dažnai. Smurtinius nusikaltimus žmogaus sveikatai yra nagrinėję R. Aliukonienė, E. Riaubaitė, V. Piesliakas ir kiti teisininkai, tačiau konkrečiai fizinio skausmo sukėlimo klausimą nagrinėjo tik K. Grinevičiūtė. Pastarųjų metų magistro darbų temos, susijusios su sveikatos sutrikdymais, nedetalizuoja baudžiamosios atsakomybės už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą. Dėl šios priežasties darbo tema pasižymi naujumu, o magistro darbas originalumu.

Tyrimo objektas – baudžiamoji atsakomybė už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140 straipsnį.

Tyrimo tikslas – atskleisti baudžiamosios atsakomybės už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą taikymo ypatumus, problemas ir dažniausiai pasitaikančias klaidas.

---

⁵ Mažeikių rajono apylinės teismas. 2012 m. vasario 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-75-853/2012.

⁶ Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos pateikti statistiniai duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikos teritorijoje [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. vasario 3d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/?metai=2015&menu=11&idAta=1&rt=1&oldYear=2015&id=136&idStat=10&regionas=0&id3=1#Atas>> .

Darbo uždaviniai:

1. Atlikti teisės šaltinių, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą istorinę apžvalgą;
2. Išanalizavus teisinės, taip pat ir baudžiamosios, atsakomybės sampratos koncepcijas, pateikti baudžiamosios atsakomybės sampratą;
3. Išnagrinėjus fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėtį, atskleisti ir aptarti teorinius bei praktinius probleminius aspektus taikant baudžiamąją atsakomybę už šią nusikalstamą veiką;
4. Apžvelgti baudžiamąsias teisines pasekmes už fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo padarymą.

Darbo struktūra – darbą sudaro įvadas, 5 skyriai, suskirstyti į poskyrius, išvados. Pirmajame skyriuje aptariama istorinė šaltinių, numatančių atsakomybę už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, raida. Antrajame skyriuje analizuojama atsakomybės samprata, siekiant apibrėžti baudžiamosios atsakomybės sampratą. Trečiajame skyriuje analizuojama fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėtis, siekiant atskleisti problemas, susijusias su baudžiamosios atsakomybės taikymu už šią nusikalstamą veiką. Ketvirtajame skyriuje atskleidžiama ir aptariama fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo, kaip mažareikšmės veikos problematika. Penktajame skyriuje analizuojamos baudžiamosios atsakomybės priemonės, taikomos už fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo padarymą.

Metodai – tiriant baudžiamąją atsakomybę už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą taikyti šie metodai: istorinis – pateikiama baudžiamųjų įstatymų, reglamentavusių baudžiamąją atsakomybę už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą istorinė raida; lyginamasis metodas pravertė analizuojant Lietuvos baudžiamuosius įstatymus, kitus norminius aktus, teismų praktiką, mokslines doktrinas, mokslininkų nuomones baudžiamosios atsakomybės už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą klausimais; loginis – analitinis metodas padėjo aiškintis teisės normos turinį; lingvistinis metodas naudotas analizuojant fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo požymių prasnę.

Rašant šį darbą naudotasi Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu, kitais Lietuvos Respublikos teisės aktais. Be to, remtasi baudžiamosios teisės mokslininkų vadovėliais, monografijomis ir periodinėje literatūroje publikuotais moksliniais straipsniais. Taip pat, kaip empirinė medžiaga, nagrinėtos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinės nutartys, kitų Lietuvos teismų praktika fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo tematika.

1. Baudžiamųjų įstatymų dėl atsakomybės už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą istorinė raida

Visuomenėje, kurioje nebuvo nei teisės, nei viešosios valdžios, tvarka buvo palaikoma remiantis papročiais, abipusiškumo pagrindu. Viskas buvo paremta atlyginimu vienas kitam, taip pat ir keršto papročiu. Pastarasis laikomas seniausia universalia priemone žmogaus gyvybei, sveikatai ir turtui ginti. Šio papročio esminė paskirtis buvo atkurti nukentėjusiosios ir nusikaltusios šalių jėgų santykį, tačiau istoriškai susiklostė taip, jog šis principas iššaukė neribotą kerštą. Siekiant sąlyginai riboti kerštą, buvo sukurtas taliono principas (lot. *talio* – atpildas). Minimas principas paremtas lygiu atpildu. Tai reiškia, jog už patirtą žalą galima atlyginti tik padarant lygiavertę žalą (taliono principas žinomas kaip formuluotės „dantis už dantį“ arba „akis už akį“). Taliono principo šaltinis yra Senasis Testamentas, kuriame tiesiogiai įtvirtinta asmenų atsakomybė už atliktas konkrečias veikas. Pavyzdžiui, jei asmuo padaro žaizdą kitam asmeniui, tokia pat žaizda turi būti padaroma ir jam. Kiek vėliau viešosios tvarkos institucijų sankcionuotas paprotys virto seniausiu žinomu baudžiamosios teisės institutu – taliono teise (lot. *ius talionis*), kuriame aiškiai pastebimi baudžiamosios atsakomybės už sveikatos sutrikdymus pradmenys⁷.

Kadangi taliono teisė neteikė jokios materialinės naudos, paraleliai atsirado ir buvo naudojama kompozicijos teisė, kuri reiškė, jog gali būti nustatoma materialinė kompensacija už padarytą žalą. Atsakomybės už smurtinius veiksmus, nukreiptus prieš kito asmens sveikatą (galimai ir fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas) išraiška buvo numatyta tiek piniginės baudos bausmė, tiek lygiavertčio atpildo bausmė. Paminėtina ir tai, kad su kompozicijos teise įsigalėjo materialioji nusikaltimo samprata, t.y. nusikaltimas buvo suprantamas kaip žala konkrečiam asmeniui, jo teisių ir interesų pažeidimas. Nusikaltimo padarymo tikslui ir motyvui nebuvo skiriamas didelis dėmesys, tačiau visada buvo svarbu nustatyti kaltę⁸.

Lietuvos baudžiamosios teisės rašytiniuose istoriniuose šaltiniuose baudžiamoji atsakomybė už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą minima nuo 1340 metų, kuomet buvo priimtas Pamedės (Prūsų) teisyne. Minėtame teisės akte šalia nusikaltimų viešajai tvarkai, turtinių nusikaltimų, atskiras skyrius buvo skirtas nusikaltimams gyvybei ir sveikatai. Nusikaltimai sveikatai Pamedės teisyne skirstomi į sužeidimus (bet kokių paprastų žaizdų padarymas, kurios nepriskirtinos sužalojimams ar galvos žaizdoms), sužalojimus (pastarieji įvardijami konkrečiais pavyzdžiais, tokiais kaip

⁷ MACHOVENKO, J. *Teisės istorija*: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2013, p. 85 – 88.

⁸ *Ibidem*, p. 89.

danties išmušimas, negalimų uždengti veido dalių sužalojimų padarymas, piršto ar pirštų nukirtimas ir t.t.) ir galvos žaizdas (bet kokie sužalojimai galvos srityje). Toks skirstymas rodo vertinamąjį kriterijų, priklausiusį ne tik nuo atsiradusių nukentėjusiojo sveikatai padarinių, bet ir nuo smūgių pavojingumo, kokie gyvybiniai centrai paliečiami. Lengvas sumušimas, kurio padariniais kazuistiškai įvardinti kaip kraujas ir mėlynės, minimas tik vienoje Pamedės teisyno normoje, skirtoje moters išžaginimui, ir už tokį smurtinį veiksma buvo galimybė prisiteisti kaip už atskirą nusikalstamą veiką, atribojant nuo išžaginimo⁹. Pažymėtina, kad atsakomybė už nusikaltimus sveikatai (kaip ir už kitus nusikaltimus) priklausė nuo kaltininko socialinės ir turtinės padėties. Dažniausiai tai būdavo pinigine išpirka ar kūno sužalojimas¹⁰.

Paminėtini ir Lietuvos statutai kaip teisės aktai, kuriuose dėmesys buvo skiriamas sveikatos sutrikdymams. Nors visuose trijuose Lietuvos statutuose didžiausias dėmesys buvo skiriamas nuosavybei ir jos apsaugai, tačiau buvo numatyta ir baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai. Pirmajame Lietuvos Statute (1529 m.) numatyta, kad priešvalstybinių nusikaltimų atvejais nebuvo leidžiama savivalė prieš nusikaltusius asmenis, pastarieji turėjo būti baudžiami teisme, o jų persekiojimas buvo vykdomas valstybės. Tuo tarpu sukėlus fizinį skausmą, sutrikdžius sveikatą ar kitaip padarius žalos nukentėjusiojo asmens sveikatai, veikos išaiškinimo iniciatyva priklausė nukentėjusiajam arba jo artimiesiems. Nukentėjusioji šalis galėjo ir nutylėti apie jam padarytą žalą, taip pat turėjo teisę susitarti su pažeidėju dėl žalos atlyginimo, susitaikyti su juo arba jam dovanoti¹¹. Šiuo atveju galima įžvelgti sąsają su dabartinio Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnyje įtvirtinta norma, numatančią atsakomybę už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą. Šio straipsnio 4 dalyje numatyta, kad asmuo atsako už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą (jei nėra kvalifikuojančių požymių) tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas¹². Tai reiškia, kad nukentėjusiojo iniciatyva patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn už sveikatai padarytą žalą buvo žinoma jau 16 amžiuje ir išliko iki šių dienų. Paminėtina ir tai, kad antrajame Lietuvos Statute (1566 m.) daugelis nusikaltimų pradedami vertinti ne tik kaip pavojingi privačiam asmeniui, bet ir visuomenei, dėl to nusikalstamą veiką padarę asmenys pradedami persekioti viešai. Trečiajame Statute (1588 m.) jau minima, kad bausmė yra vienintelė priemonė kovai su nusikalstamumu,

⁹ ANDRIULIS, V., et al. *Lietuvos teisės istorija: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 50-51.

¹⁰ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas): vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 70 – 73.

¹¹ ANDRIULIS, V., et al. *Lietuvos teisės istorija: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 224.

¹² Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1d.), 140 str. 4 d.

nusikaltėliai būtinai turi būti nubaudžiami. Viena iš baudžiamosios atsakomybės sudedamųjų dalių buvo laikytas materialusis atpildas už nusikalstama veika padarytą žalą¹³.

Po trečiojo Abiejų Tautų Respublikos padalijimo Lietuvos teritorija pateko į Rusijos imperijos sudėtį. 1845 metais buvo įvesti Rusijos imperijos įstatymai – baudžiamieji nuostatai. Pastarieji buvo kazuistinio pobūdžio, tad kiekviena nusikalstama veika buvo tiesiogiai aprašyta baudžiamųjų nuostatų straipsniuose. Tačiau Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe, savas baudžiamasis kodeksas nebuvo parengtas. 1917 metais, vykstant Pirmajam pasauliniam karui, Lietuvą okupavus vokiečių kariuomenei, buvo nustatyta, kad galioję senieji Rusijos įstatymai baudžiamosios teisės srityje pakeičiami 1903 metų Baudžiamuoju statutu. Vienas iš kritikuotinų ypatumų, išskiriantis Baudžiamąjį statutą iš kitų Lietuvos teritorijoje galiojusių baudžiamųjų įstatymų, buvo kazuistinis statuto pobūdis. Daug dėmesio Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose buvo skiriama nusikaltimams asmeniui. Šiai grupei priskirtini ir nusikaltimai asmens sveikatai. Galiojusiame Baudžiamajame statute reglamentuota baudžiamoji atsakomybė už kūno sužalojimą, smurtą asmeniui, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad atsakomybė už nusikaltimus sveikatai Baudžiamajame statute numatyta tik nuo 22 skyriaus, kas leidžia daryti išvadą, jog struktūriškai statuto pradžioje išdėstyti skyriai, kurie skirti valstybės saugumui, yra svarbesni už nusikaltimus žmogui, t.y. valstybės interesai iškeliami aukščiau už žmogaus interesus¹⁴.

1940 m. birželio 15 d. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, buvo pakeisti kai kurie Baudžiamąjo statuto straipsniai, o 1940 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas priėmė įsaką dėl baudžiamųjų, civilinių ir darbo įstatymų taikymo Lietuvos, Latvijos ir Estijos teritorijose. Šiuo priimtu įsaku buvo padarytas svarbiausio principo *lex retro non agit*, žinomo dar romėnų teisėje, pažeidimas, nes įsakas numatė, kad baudžiamojon atsakomybėn už nusikaltimus, padarytus Lietuvos, Latvijos ir Estijos teritorijose iki tarybų valdžios įvedimo, traukiama pagal Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos baudžiamąjį kodeksą. Matyti, kad šiuo įsaku buvo įteisinta baudžiamoji atsakomybė už veikas, padarytas dar nepriklausomoje valstybėje (vadinasi, kitoje nei tuo metu egzistuojančioje), taigi, įteisintas ir grįžtamasis baudžiamųjų įstatymų galiojimas¹⁵.

Sovietų okupaciją pakeitus fašistinei Vokietijai, okupantų valdžios buvo nustatyta, kad Lietuvos teritorijoje galioja valstybės nepriklausomybės laikotarpiu galioję

---

¹³ ANDRIULIS, V., et al. *Lietuvos teisės istorija*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2002, p. 225.

¹⁴ MACHOVENKO, J. *Teisės istorija*: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2013, p. 76-78.

¹⁵ *Ibidem*, p. 80.

baudžiamieji įstatymai. Tačiau buvo numatyta išimtis, jog šie baudžiamieji įstatymai negalioja vokiečiams ir žydams. Be kita ko, buvo nustatyta policijos ir kariuomenės viršenybė prieš lietuviškus teismus, o tai reiškia, jog Baudžiamasis statutas buvo taikomas tik už kriminalinius nusikaltimus, o už žalą okupacinei valdžiai ar kariuomenei dažniausiai buvo taikoma administracinė atsakomybė¹⁶.

Antrosios Sovietų okupacijos metais Lietuvos teritorijoje buvo pratęstas Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso galiojimas. Tačiau sovietiniam diktatūriniam režimui sušvelnėjus, kiekviena socialistinė respublika turėjo teisę parengti savo baudžiamąjį kodeksą. 1961 m. birželio 26 d. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Aukščiausioji Taryba priėmė Lietuvos baudžiamąjį kodeksą, kurį sudarė Bendroji dalis (5 skyriai, 61 straipsnis) ir Ypatingoji dalis (11 skirsnių, 221 straipsnis). Vertinant nusikaltimų pavojingumą, Baudžiamajame kodekse pirmenybė buvo teikiama valstybės interesams ir jos nuosavybės apsaugai, o ne žmogaus gyvybei, sveikatai, šių gėrių apsaugai bei asmens interesams¹⁷.

Vykdomi šio baudžiamojo kodekso vėlesni pakeitimai sąlygojo kriminalizacijos procesą, buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė vis už naujas veikas, tačiau praplėstos ir atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ribos. Bausmė buvo orientuota į laisvės atėmimo skyrimą. Fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėtis šiame baudžiamajame kodekse buvo įtvirtinta trečiame skirsnyje, skirtame nusikaltimams asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. Visi sveikatos sutrikdymai buvo vadinami kūno sužalojimais. Aptariamo Baudžiamojo kodekso 116 ir 117 straipsniuose buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už tyčinį lengvą kūno sužalojimą, taip pat smūgių sudavimą ir žiaurų kankinimą¹⁸. Iš minėtų nusikalstamų veikų sudėčių matyti, kad realiam nusikaltimo egzistavimui turi būti nustatyti būtinieji padariniai – fizinio skausmo sukėlimas, kūno sužalojimas, trumpalaikis sveikatos sutrikimas ar nežymus darbingumo netekimas. Atkreiptinas dėmesys į aptariamų normų nuostatą, numatančią atsakomybę už aptariamą nusikalstamą veiką, jei buvo smurtinių veiksmų sistemingumas. Atsižvelgiant į numatytus bausmių dydžius (už fizinio skausmo sukėlimą smūgio sudavimu arba kitokiu smurtiniu veiksnu nenumatyta laisvės atėmimo bausmė, priešingai nei atlikus veiką sistemingais smūgiais arba kitokiais žiauraus kankinamo pobūdžio veiksmais), laikytina, kad sistemingas smūgių sudavimas arba kitokie žiauraus kankinamo pobūdžio veiksmai yra kvalifikuojantys nusikalstamos veikos požymiai.

---

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ ANDRIULIS, V., *et al. Lietuvos teisės istorija: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 482.

¹⁸ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Vyriausybės žinios*, 1961 m. sausio 1 d., Nr. 18-148, 116, 117 str.

Atkūrus Lietuvos valstybės nepriklausomybę, sparčiai besikeičiantys politiniai, ekonominiai, socialiniai ir kiti visuomeniniai santykiai suponavo būtinybę skubiai kurti visiškai naują šių santykių realizavimo bazę. Dėl įstatymų leidybos patirties stokos, likęs galioti 1961 metų baudžiamasis kodeksas buvo intensyviai keičiamas siekiant jį pritaikyti prie tuo metu itin dinamiškos visuomenės. Keičiant sąvokų turinį, jų prasmę, nusikaltimo sudėčių požymius, kvalifikuojančius požymius ir sankcijas, buvo padaryti pokyčiai straipsnių, numatančių baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus asmens gyvybei bei sveikatai¹⁹. Taip pat buvo keičiama bausmės koncepcija – panaikinama pataisos darbų bausmė, ji pakeičiama laisvės atėmimu iki šešių mėnesių, taip pat ilgėja laisvės atėmimo bausmės terminai už kvalifikuotą fizinio skausmo sukėlimą²⁰.

Tuo laikotarpiu be seno kodekso pataisymų, lygiagrečiai buvo kuriamas naujasis baudžiamasis kodeksas. Pastarasis buvo patvirtintas 2000 metais, o įsigaliojo tik 2003 metais ir galioja iki šių dienų. Baudžiamoji atsakomybė už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą yra įtvirtinta XVIII BK skyriuje, skirtame nusikaltimams žmogaus sveikatai. Senojo kodekso 116 ir 117 straipsniai perkeltami į 140 straipsnį. Praplečiamos ir bausmės ribos, kas rodo bausmių griežtinimą (lyginama, pavyzdžiui 1961 metų baudžiamąjo kodekso 117 straipsnyje numatyta bausmė už paprastą fizinio skausmo sukėlimą yra laisvės atėmimas iki šešių mėnesių, o naujajame baudžiamajame kodekse už tą pačią nusikalstamą veiką numatyta laisvės atėmimo bausmė iki vienerių metų).

2003 m. liepos 4 d. BK 140 straipsnis, numatantis atsakomybę už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, papildomas trečiąja dalimi, įtvirtinančią, jog už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas²¹. Šiuo pakeitimu įtvirtinta nukentėjusiojo iniciatyvos teisė, nes tik nukentėjusiojo iniciatyva gali būti pradedamas baudžiamasis persekiojimas. Kitas svarbus šio straipsnio papildymas buvo atliktas 2013 m. liepos 2 d. įstatymu²². Aptariamas straipsnis buvo papildytas fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojančiu požymiu – veikos padarymu savo artimajam giminaičiui ar šeimos nariui. Galiausiai 2015 m. baudžiamąjo kodekso 140 straipsnis pakeistas numatant bausmės rūšis už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą mažamečiui asmeniui arba

¹⁹ ANDRIULIS, V., et al. *Lietuvos teisės istorija*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2002, p. 526.

²⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamąjo kodekso 8¹, 32, 35, 82, 82¹, 117, 212¹, 282, 284, 290, 294 straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 73¹, 74, 82², 213², 321³ straipsniais, 74¹, 283 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999 m. liepos 30d., Nr. 66-2112.

²¹ Lietuvos Respublikos baudžiamąjo kodekso 139, 140, 176, 180, 181, 190, 201, 212, 249, 281 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003 m. liepos 25 d., Nr. 74-3423.

²² Lietuvos Respublikos baudžiamąjo kodekso 140, 145, 148, 149, 150, 151, 165 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013 m. liepos 13 d., Nr. 75-3772.

kankinant nukentėjusį, be laisvės atėmimo papildomai numatant baudą arba areštą. Taip pat aptariamas straipsnis praplečiamas papildomai numatant, kada yra galima asmens, padariusio nusikalstamą veiką, baudžiamoji atsakomybė. Be jau numatytųjų nukentėjusiojo asmens skundo ar jo teisėto atstovo reikalavimo, ar prokuroro reikalavimo, papildoma aplinkybe laikytinas ikiteisminio tyrimo pradėjimas nustačius smurto artimoje aplinkoje požymius²³.

Apžvelgus istorinę baudžiamųjų įstatymų dėl atsakomybės už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą raidą, darytina išvada, kad žmogaus sveikata ir jo kūno neliečiamumas laikytini vienomis iš prioritetinių baudžiamųjų įstatymų ginamų vertybių nuo valstybių kūrimosi pradžios. Nusikalstamos veikos sudėties konstrukcija palaipsniui papildoma kvalifikuojančiais požymiais, tokiais kaip veikos padarymas mažamečiui asmeniui, artimajam giminaičiui ar šeimos nariui. Bausmės griežtinimas taip pat leidžia daryti išvadą, jog vystantis humaniškai visuomenei, asmens interesai, jo sveikata ir gerovė iškeliami tarp vienu iš svarbiausių vertybių.

---

²³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140 straipsnio pakeitimo įstatymas. *TAR*, 2015 m. kovo 30 d., Nr. 6588.

2. Baudžiamosios atsakomybės samprata

2.1. Teisinė atsakomybė

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne žodis „atsakyti“, be kitų, turi tokias reikšmes: 1) reaguoti, atsiliepti; 2) gauti atpildą už nusikaltimą ar kitus neteisėtus veiksmus, o žodis „atsakomybė“ aiškinamas kaip dorovinių, pareiginių ir teisinių reikalavimų paisymas²⁴. Atsakomybės samprata gali turėti keletą skirtingų reikšmių. Pagal turinį asmens teisinė atsakomybė yra viena iš socialinės atsakomybės rūšių, kuri priklauso nuo asmens veiksmų. Žmonių tarpusavio santykiai yra reguliuojami socialinėmis normomis, kurios skirtos kurti visuomenės veikimo aparatą, o tai reiškia, kad bendrąja prasme, galima išskirti socialinę atsakomybę kaip pareigą atitikti tam tikrus dorovinius, pareiginius, teisinius ir kitus reikalavimus, kuriuos asmeniui kelia visuomenė ir valstybė.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad literatūroje²⁵ socialinė atsakomybė nagrinėjama pozityviuoju (perspektyviniu) bei negatyviuoju (retrospektyviniu) aspektais. Pozityvioji atsakomybė suvoktina kaip pareigos jausmas elgtis teisėtai, naudingai, vykdyti socialines normas, dažnai apibūdinama kaip asmens dorovinis elgesys, pareigingumas. Asmens pozityvioji atsakomybė kaip savarankiška atsakomybės rūšis gali egzistuoti tik moralės ir etikos normų reguliuojamose srityse, o tokios atsakomybės pagrindu laikytina asmens laisvė elgtis pagal savo vertybinį matą ateityje. Kaip teigia R. Drakšas ir A. Drakšienė : „Sąmoningas savo atsakomybės kitiems suvokimas ir yra pozityvioji atsakomybė“²⁶.

Pažymėtina, kad atsakomybė gali būti suvokiama ir negatyviuoju (retrospektyviniu) aspektu. Tokia atsakomybė suprantama kaip neigiami asmens išgyvenimai, kurie laikomi tam tikrų pažeidimų pasekme. Ši atsakomybės rūšis atsiranda dėl praeityje padaryto poelgio, nesuderinamo su socialinėmis normomis, ir numato negatyvias poveikio priemones asmeniui už jo elgesį. Būtent pažeidėjas netenka tam tikrų teisių arba laisvių, materialinių vertybių, patiria kitokių teisių suvaržymų bei apribojimų už savo praeityje atliktus veiksmus.

Literatūroje išskirtini trys pagrindiniai būtinieji retrospektyvinės atsakomybės požymiai: 1) pažeidimas (visuomenėje nusistovėjusių elgesio normų nesilaikymas); 2) visuomenės reakcija į pažeidimą; 3) valstybės dalyvavimas (valstybė numato sankcijas už

²⁴ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, [interaktyvu, žiūrėta 2017-01-25]. < <http://lkiis.lki.lt/> >

²⁵ DRAKŠAS R., DRAKŠIENĖ A. *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*: vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2008.

²⁶ DRAKŠAS R., DRAKŠIENĖ A. *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*: vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 20.

netinkamo elgesio apraiškas)²⁷. Atsižvelgiant į tai, kad pažeidimas neįmanomas be tam tikrų pripažintų normų, reikėtų į minėtų požymių seką įtraukti visuotinai pripažintas elgesio taisykles, kurias, be kita ko, taip pat nustato visuomenė ir valstybė. Nepagrįstai nėra įtraukiamas ir pats pažeidėjas kaip nagrinėjamos atsakomybės rūšies subjektas, būtent kuriam ir numatyta atsakomybė už jo netinkamą elgesį. Taigi, negatyviosios atsakomybės požymiais reikėtų laikyti: 1) visuotinai pripažintos tinkamo elgesio taisyklės (šiuo atveju turima galvoje valstybės, kaip įstatymų leidėjo prievolę turinčio subjekto nustatytos ir įstatymiškai įtvirtintos teisės normos); 2) pažeidėjas (asmuo, pasirinkęs priešingą teisei elgesio variantą); 3) pažeidimas (elgesio normų nesilaikymas, veikimas pažeidžiant taisykles); 4) visuomenės reakcija į pažeidimą (visuomenės neigiama reakcija į pažeidimą bei priešingą teisei elgesį atlikusį asmenį); 5) valstybės dalyvavimas (valstybės, kaip įstatymų leidėjo, pareiga įstatymiškai nustatyti sankcijas už netinkamą elgesį, priešingus teisei veiksmus).

Apibendrintai negatyviają (retrospektyvinę) atsakomybę reikėtų apibrėžti kaip neigiamą valstybės ir visos visuomenės reakciją į pažeidimą, už kurį asmeniui, padariusiam pažeidimą, numatytas neigiamo poveikio priemonių taikymas. Šiuo atveju negatyvioji (retrospektyvinė) atsakomybė laikytina teisine atsakomybe dėl valstybės įstatyminio teisės normų reguliavimo.

2.2. Baudžiamoji atsakomybė

Baudžiamoji atsakomybė yra viena iš pagrindinių baudžiamosios teisės sąvokų, išreiškianti įvairias asmens, padariusio nusikalstamą veiką, ir esmines dėl to atsiradus teisiniams santykiams nuostatas – patraukimo baudžiamojon atsakomybėn pagrindus. Visų pirma, baudžiamoji, kaip ir bet kuri kita teisinė atsakomybė, yra siejama su asmenybe, visuomene bei valstybe. Atlikus veiksmus, kuriais pažeidžiami valstybės saugomi teisiniai gėriai, asmeniui numatyta baudžiamoji atsakomybė. Darytina prielaida, kad baudžiamąją atsakomybę reikėtų suprasti kaip valstybės ir nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinio santykio realizavimo formą.

Baudžiamoji atsakomybė yra tipinė nusikaltimo padarymo pasekmė. Būtent baudžiamoji atsakomybė perteikia baudžiamosios teisės esmę, įgyvendina visuomenės teisingumo suvokimą. Baudžiamoji atsakomybė realizuojama paskiriant asmeniui, padariusiam nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, baudžiamajame įstatyme numatytą

---

²⁷ *Ibidem*, p. 22-31.

bausmę arba atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės. Pastarasis baudžiamosios atsakomybės realizavimas atleidžiant nusikalstamą veiką padariusį asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės siejamas su baudžiamojo poveikio priemonių taikymu²⁸.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad darant nusikalstamą veiką atsiranda baudžiamasis teisinis santykis. Darydamas nusikalstamą veiką asmuo, pirmiausia yra įtraukiamas į teisinį santykį su nukentėjusiuoju (šiuo teisiniame santykyje dalyvauja du subjektai: priešingą teisei veiksmą atlikęs asmuo ir nukentėjęs nuo nusikalstamo veikimo asmuo). Toks santykis vadinamas pirminiu baudžiamuoju teisiniu santykiu, kurio subjektai yra nukentėjęsysis ir kaltininkas. Tačiau be pirminio baudžiamojo teisinio santykio atlikus priešingus teisei veiksmus ir pažeidus baudžiamosios teisės normą (padarius baudžiamajame įstatyme numatytą veiką ar veikas), automatiškai atsiranda ir antrinis baudžiamasis teisinis santykis. Tokio teisinio santykio esmė yra asmens, padariusio nusikalstamą veiką, nustatymas, nusikaltimo požymių jo veikoje nustatymas ir baudžiamosios atsakomybės numatymas. Aptariamasis baudžiamasis teisinis santykis egzistuoja tarp baudžiamąjį įstatymą pažeidusio asmens ir valstybės²⁹.

Atskleisdami baudžiamosios atsakomybės turinį, autoriai paprastai tvirtina, kad baudžiamoji atsakomybė yra asmens, padariusio nusikalstamą veiką pareiga iškęsti valstybės prievartos priemones³⁰. Kadangi teisinis santykis turi savo turinį, kurį sudaro šio santykio dalyvių teisės, pareigos ir veiksmai, todėl teigtina, kad baudžiamoji atsakomybė yra viena iš nusikalstamą veiką padariusio asmens pareigų atsakyti pagal baudžiamuosius įstatymus už padarytą veiką. V. Piesliakas pateikia idėją, jog baudžiamoji atsakomybė yra kaltininko pareiga, kuri privaloma tol, kol nėra oficialiai įrodyta, jog asmuo iš tikrųjų padarė nusikalstamą veiką.³¹ Tad manytina, jog asmens, padariusio priešingą teisei veiksmą pareiga iškęsti valstybės prievartos priemones, nustatytas BK specialiosios dalies straipsnio sankcijoje, taip pat iškęsti neigiamą tiek padarytos veikos, tiek paties kaltininko įvertinimą, pasmerkimą ir nuteisimą valstybės vardu, atsiranda nuo veikos (veikimo ar neveikimo) padarymo momento. Tai reiškia, jog baudžiamosios atsakomybės atsiradimo momentas tapatinamas su baudžiamųjų teisinių santykių atsiradimo momentu (t.y. veikos padarymo momentas).

---

²⁸ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Pirmoji knyga. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 22-31.

²⁹PIESLIAKAS, V. Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys. *Jurisprudencija*, 2007 8(98), p. 7–12.

³⁰*Ibidem.*

³¹*Ibidem.*

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktikoje laikomasi nuomonės, kad baudžiamoji atsakomybė yra baudžiamųjų teisinių priemonių visuma, kurią valstybė taiko nusikaltimą padariusiam asmeniui. Kaltininkui padarius nusikaltimą, valstybei atsiranda teisė taikyti jam baudžiamąsias teises priemones – tiek įspėjamąsias, prevencines (kardomoji priemonė, turto areštas ir pan.), tiek sudarančias baudžiamosios atsakomybės turinį (nuosprendžio paskelbimas Lietuvos Respublikos vardu, bausmės paskyrimas, bausmės atlikimas, teistumas).³² Kadangi baudžiamoji teisė yra neatsiejamai persipynusi su baudžiamojo proceso teise (pastarosios paskirtis – realizuoti baudžiamąją teisę), iš LAT pateiktos pozicijos galima daryti išvadą, kad dar ikiteisminiame baudžiamosios bylos tyrime gali būti ribojamos asmens, įtariamo padarius nusikalstamą veiką, teisės ir laisvės, taikomos procesinės prievartos priemonės. Matyti, kad į baudžiamosios atsakomybės turinį turėtų būti įtraukiami ne tik tie suvaržymai ir apribojimai, kuriuos asmuo patiria baudžiamosios bylos teismo nagrinėjimo stadijoje, bet ir procesiniai tyrimo – apklausos, akistatos ir kiti veiksmai, į kurių dalyvavimą yra įtrauktas įtariamasis, taip pat privalomi ikiteisminio tyrimo institucijų pareigūnų veiksmai, suvaržantys teises bei laisves, taip pat realus procesinių prievartos priemonių pritaikymas bei kiti procesiniai ikiteisminio tyrimo veiksmai įtariamojo atžvilgiu. Tokių veiksmų teisinės pasekmės prilygsta tiems procesiniams teisiniams suvaržymams bei apribojimams, kuriuos skiria teismas ir nuteistas asmuo patiria atlikdamas bausmę. Įstatymų leidėjo pozicija patvirtina, kad baudžiamosios atsakomybės vienas iš turinio elementų yra ir baudžiamosios procesinės prievartos priemonės. Kaip tai įrodantį pavyzdį galima paminėti, kad BK imperatyviai nustato, jog teismas, skirdamas bausmę, į bausmės laiką turi įskaityti ir kardomojo kalnimo laiką (BK 66 straipsnis).

Pažymėtina ir tai, kad baudžiamoji atsakomybė atsiranda tik tuo atveju, jei asmens padaryta nusikalstama veika buvo uždrausta baudžiamojo įstatymo, galiojusio priešingos teisei veikos padarymo metu. Ši taisyklė įtvirtina esminį baudžiamosios teisės principą *nullum crimen, nullum poena sine lege*. Tačiau pastarojo principo veikimas neapsiriboja vien tik baudžiamojo įstatymo galiojimu. Šio principo turinį sudaro: 1) *nullum crimen sine lege praevia* (asmuo gali būti patrauktas baudžiamajon atsakomybėn tik pagal nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusį įstatymą); 2) *nullum crimen sine lege scripta* (veiką kaip nusikalstamą gali uždrausti tik rašytinis baudžiamasis įstatymas); 3) *nullum crimen sine lege certa* (nusikalstamos veikos požymiai baudžiamajame įstatyme

---

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 15 d. Teismų praktikos, atleidžiant nepilnamečius nuo baudžiamosios atsakomybės ir skiriant jiems priverčiamąsias auklėjamojo pobūdžio priemones, apžvalga, Nr. 15.

turi būti tikslūs ir aiškūs); 4) *nullum crimen sine lege stricta* (draudimas taikyti tiek įstatymo, tiek teisės analogiją, nustatant veikos nusikalstamumą)³³. Taigi matyti, kad baudžiamoji atsakomybė nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui gali kilti tik jei veika numatyta kaip nusikalstama veikos padarymo metu galiojusiame baudžiamajame įstatyme, kuris turi būti rašytinės formos (etikos ir moralės normų pažeidimai nėra pagrindas kilti baudžiamajai atsakomybei) ir kuriame turi būti aiškiai ir tiksliai apibūdinta veika kaip nusikalstama, taip pat baudžiamoji teisė draudžia įstatymo bei teisės analogiją.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad BK 2 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad vienintelis baudžiamosios atsakomybės pagrindas yra nusikalstamos veikos sudėtis.³⁴ LAT praktikoje laikomasi nuomonės, kad, nesant asmens veikoje bent vieno iš nusikalstamos veikos sudėties požymių, nėra ir nusikalstamos veikos sudėties, taigi negalima ir baudžiamoji atsakomybė³⁵. Nusikalstamos veikos sudėtis – tai baudžiamajame įstatyme numatytų objektyvių ir subjektyvių požymių, kurie apibūdina pavojingą veiką kaip tam tikrą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, visuma. Kad veika būtų pripažinta nusikalstama, o kaltas asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, būtini nusikalstamos veikos sudėties požymiai, kurie taip pat yra pakankami, kad pavojinga veika būtų pripažinta nusikalstama, o kaltas asmuo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn³⁶.

Atsižvelgiant į išanalizuotą literatūrą, tinkamiausiu laikytinas toks baudžiamosios atsakomybės apibrėžimas: baudžiamoji atsakomybė – tai valstybės baudžiamųjų teisinių priemonių visuma, taikoma nusikaltimą padariusiam asmeniui.³⁷ Baudžiamąja atsakomybe laikytinas asmens, padariusio nusikalstamą veiką, kuri yra uždrausta baudžiamuoju įstatymu, elgesio pasmerkimas, priimant apkaltinamąjį nuosprendį valstybės vardu. Šis pasmerkimas pasireiškia patiriant apkaltinamajame nuosprendyje nustatytus asmeninio ar turtinio pobūdžio suvaržymus, taip pat apribojimus, kylančius iš asmens teistumo.

---

³³ VERŠEKYS, P. *Nullum crimen sine lege* principo ir vertinamųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių koreliacijos problema. *Teisė*, 2012, t. 85, p. 196-212.

³⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1d.), 2 str. 4d.

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 9 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259-261, 263-264, 266 straipsniai) apžvalga Nr. AB- 40-1.

³⁶ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 25-26.

³⁷ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas): vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 366.

3. Fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėties pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą požymių analizė

Baudžiamosios teisės teorijoje nusikalstamos veikos sudėtį sudaro nusikalstamos veikos objektas, objektyvioji pusė, subjektas, subjektyvioji pusė. Tai nusikalstamos veikos sudėties elementai, kurie yra įrodinėjami ne tiesiogiai, o per nusikalstamos veikos sudėties požymius, kurie įstatymų leidėjo naudojami nusikalstamos veikos sudėčiai aprašyti³⁸. Nusikaltimo sudėtis yra objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma, kurie yra būtini ir pakankami, kad pavojingą veiką būtų galima pripažinti nusikaltimu, o kaltą asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn³⁹. Galiojančiame BK konstruojamos nusikalstamų veikų sudėtys klasifikuojamos į pagrindines, kvalifikuotas ir privilegijuotas. Pagrindinėms laikomos tos nusikalstamų veikų sudėtys, kuriose nurodomas minimalus kiekis požymių, apibūdinančių veiką kaip nusikalstamą. Kvalifikuotomis nusikalstamų veikų sudėtimis baudžiamojoje teisėje pripažįstamos tokios sudėtys, kuriose, lyginant su pagrindine sudėtimi, numatyti papildomi požymiai, didinantys nusikalstamos veikos pavojingumą. Privilegijuotosios nusikalstamos veikos yra tokios veikos, kuriose yra numatyti papildomi požymiai, mažinantys nusikalstamos veikos pavojingumą⁴⁰. Šiuo nagrinėjamu atveju, fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo pagrindinė sudėtis yra įtvirtinta BK 140 straipsnio 1 dalyje, kvalifikuota sudėtis numatyta šio straipsnio 2 ir 3 dalyse.

Siekiant išsiaiškinti, ar padaryta veika laikytina nusikalstama, turi būti nustatytas tapatumas tarp padarytos veikos požymių ir BK Specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje numatytos nusikaltimo sudėties. Kadangi kiekvieną nusikalstamą veiką sudaro objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma, tai mokslinis baudžiamosios atsakomybės kilimo tyrimas yra neįmanomas be išsamesnės fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių analizės.

---

³⁸ PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996, p. 36.

³⁹ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas): vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 144-145.

⁴⁰ ALIUKONIENĖ, R. Sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai. Iš *Lietuvos Respublikos Baudžiamajam kodeksui – 10 metų*. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 301 – 303.

3.1. Objektvieji fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo požymiai

Kiekvienoje demokratiškoje visuomenėje žmogaus teisių ir laisvių apsauga ir gynimas yra vienas iš svarbiausių uždavinių, įgyvendinamų kuriant teisinę sistemą, kuriai veikiant kiekvienas žmogus galėtų jaustis saugus. Priešingą teisei veiką padariusio asmens baudžiamasis persekiojimas yra viena iš priemonių, užtikrinančių visuomenės, o taip pat ir kiekvieno žmogaus teisių ir laisvių apsaugą. Kiekviena atlikta nusikalstama veika pažeidžia tam tikrą vertybinę matą, visuomenėje pripažįstamą gėrį, kurį saugo ir gina baudžiamasis įstatymas. Teisiniai gėriai, į kuriuos kėsinamasi nusikalstama veika ir kurie yra saugomi baudžiamąjį įstatymą, laikomi nusikalstamos veikos objektu⁴¹. Nusikalstamos veikos sudėties objektas neretai išryškėja iš BK Specialiosios dalies straipsnio pavadinimo, vietos Specialiosios dalies sistemoje ir turinio.

Fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo pagrindinis **objektas** – kito žmogaus sveikata (nežymaus sveikatos sutrikdymo atveju) arba žmogaus kūno neliečiamumas (fizinio skausmo sukėlimo atveju)⁴². Žmogaus sveikata yra vienas iš esminių žmogaus teisių elementų. Žmogaus sveikata – tai jo organizmo fiziologinė būseną. Ši būseną gali būti labai įvairi: ji priklauso nuo individo amžiaus, ligų, biologinių savybių. Teisės į žmogaus sveikatą ir jo kūno neliečiamumą svarbą parodo ir tai, jog ši teisė įtvirtinta ir Konstitucijoje, kurios 21 straipsnyje skelbiama, kad žmogaus asmuo yra neliečiamas, žmogaus orumą gina įstatymas⁴³. Be kita ko, ši teisė įtvirtinta ir Jungtinių Tautų visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje⁴⁴, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje⁴⁵ ir kituose teisės aktuose. Pažymėtina ir tai, kad žmogus turi teisę į sveikatą ir kūno neliečiamumą nuo pat jo gimimo momento iki mirties, tad jo teisių apsauga turi būti užtikrinta visą jo gyvenimo laikotarpį⁴⁶.

Galiojantis BK nereglamentuoja kas yra laikoma gyvybės pradžios momentu. Galiojant senajam BK gyvybės pradžia buvo pripažįstama gimdymo pradžia. Tai buvo reglamentuota minėto BK 106 straipsnyje, nurodant į nužudymą gimdymo metu. Atlikę žmogaus gyvybės pradžios probleminių aspektų analizę, A. Milinis, A. Baranskaitė ir A.

⁴¹ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas): vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 158.

⁴² ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodekso komentaras. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 145.

⁴³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

⁴⁴ Jungtinių Tautų visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 68-2497.

⁴⁵ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 156-7390.

⁴⁶ PAVILONIS, V. Lietuvos Respublikos Konstitucijos II skirsnio „Žmogus ir valstybė“ komentaras. 19 straipsnis. Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas. *Teisės problemos*, 1999, Nr. 1-2.

Abramavičius, kaip vieną iš gyvybės pradžios teorijų pateikia gimdymo pradžią, t.y. prasidėjus fiziologiniam gimdymo procesui, nors naujagimis dar nėra išėjęs iš iščių, jis jau yra žmogus⁴⁷. Tačiau be savo įžvalgų, straipsnio autoriai pateikia ir siūlymą, jog pradiniu žmogaus gyvybės momentu laikytinas visiškas kūdikio atsiskyrimas nuo motinos iščių⁴⁸. Šiuo atveju sutiktina su visiško kūdikio atsiskyrimo nuo motinos iščių teorija, nes tik jau gimęs žmogus laikytinas teisės subjektu.

Svarbu aptarti ir žmogaus tiesių į sveikatą ir kūno neliečiamumą pabaigos momentą. Pastarasis, kaip buvo minėta, siejamas su mirties momentu. Žmogaus gyvybės pabaiga arba mirties momentas siejamas su dviem savarankiškais alternatyviais medicininiais kriterijais: negrįžtamam žmogaus kraujotakos ir kvėpavimo sistemų funkcionavimo nutrūkimu arba visišku ir negrįžtamam visų smegenų funkcijų nutrūkimu (smegenų mirtimi)⁴⁹. Mirties faktas ir momentas gali būti konstatuoti vadovaujantis tiek vienu, tiek kitu kriterijumi. Galutinis žmogaus gyvybės apsaugos momentas baudžiamosios teisės priemonėmis pagal galiojančius įstatymus sutampa su žmogaus gyvybės pabaiga. Žmogaus mirties momentu derėtų laikyti visišką ir negrįžtamą žmogaus kraujotakos ir kvėpavimo nutrūkimą arba visų galvos smegenų (įskaitant ir kamieną) funkcijų nutrūkimą, kai šio nutrūkimo negrįžtamumas yra konstatuotas teisės aktų nustatyta tvarka⁵⁰.

Paminėtina ir tai, kad žalos padarymas savo sveikatai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės pagal aptariamą BK straipsnį – fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas. Išskirtini tik tokie atvejai, kai tokia veika sudaro kito nusikaltimo sudėtį, pavyzdžiui susižalojimas siekiant išvengti šaukimo į karo tarnybą⁵¹. Kito asmens sutikimas padaryti žalą jo sveikatai nešalina baudžiamosios atsakomybės, tačiau be nukentėjusiojo skundo byla nekeliama⁵². Veika turi būti nukreipta prieš kito asmens sveikatą ar kūno neliečiamumą, nes visų sveikatos sutrikdymų objektas yra kito žmogaus somatinė ir psichinė sveikata nuo jo gyvybės pradžios iki mirties momento⁵³.

---

⁴⁷ MILINIS, A., BARANSKAITĖ, A., ABRAMAVIČIUS, A. Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, 18(3), p. 1123 – 1143.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ Šie kriterijai įtvirtinti tiek Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000 m. rugsėjo 6 d., Nr. 74-2262, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1 d., 2.3 str. 2 d.), tiek Žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatyme (Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997 m. balandžio 25 d., Nr. 30-712, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 sausio 1 d., 2 str. 4d.).

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmą knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 184.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 133.

Nusikalstamos veikos **dalykas** – tai konkretūs materialaus pasaulio daiktai, kuriuos veikiant daroma žala teisiniams gėriams ar keliama tokios žalos grėsmė. Tai materiali teisinio gėrio išraiška realiame pasaulyje⁵⁴. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad darant nusikaltimą, o konkrečiai fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, žala padaroma asmeniui. Šio nusikaltimo objektas yra žmogaus sveikata ir kūno neliečiamumas, tad materiali šio teisinio gėrio išraiška būtų nukentėjusysis – žmogus. Tačiau manytina, kad asmenį laikyti materija yra nekorektiška, tad fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėtyje dalykas nėra būtinasis požymis, nes žala padaroma žmogui.

Objektyviaisiais nusikaltimo sudėties požymiais laikytini požymiai, susiję su pačia veika ir jos sukeliama pasekmėmis, jie apibūdina išorinius nusikaltimo požymius. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas objektyviai pasireiškia mušimu ar kitokiais smurtiniais veiksmais, fiziniu smurtu, sukėlusiu fizinį skausmą arba nežymų sveikatos sutrikdymą. Fiziniu smurtu laikytinas pavojingas, neteisėtas, tyčinis poveikis kito žmogaus organizmui, kuris atliekamas prieš asmens valią arba be jo sutikimo bei galintis pasireikšti žmogaus audinių ar organų anatominio vientisumo arba funkcijų pažeidimais, skausmo sukėlimu, judėjimo laisvės ribojimu⁵⁵. Tai yra neteisėtas, be tyčios atimti gyvybę, žalos padarymas kito žmogaus sveikatai, tyčia pažeidžiant žmogaus kūno audinius, organus ar jų funkcijas⁵⁶. Mušimas ar kitoks smurtavimas, kaip **veika**, reiškia poveikį į žmogaus kūną siekiant sukelti fizinį skausmą, tačiau juo nei sunkiai nei nesunkiai nesužalojant, nesusargdinant ir tokių padarinių nesiekiant. Tai gali būti vienkartinis ar daugkartinis fizinis ar mechaninis poveikis į žmogaus kūną: smogiant ranka, koja, kietu daiktu, plakant, spaudžiant, stumiant, tempiant, laužant, šaldant, kankinant, veikiant dujomis ar panaudojant gyvūnus ar gyvius, pavyzdžiui šunį, užleidžiant bites ir pan.⁵⁷. Taigi, fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas gali būti padaromas tik veikimu (mušimu, kitokiais smurtiniais veiksmais).

Lietuvos teismai, vertindami atitinkamą veiką kaip fizinį smurtą, atkreipia dėmesį į tai, kad baudžiamoji teisė yra *ultima ratio*, taikoma tik už pavojingą, žalingą visuomenei nusikalstamą elgesį, todėl atitinkama veika turi būti pripažinta kaip nusikalstama. Vienoje byloje LAT patvirtino esant fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėtį, o veika pasireiškė tokiais veiksmais: „A. M. nuteistas už tai, kad 2012 m. liepos 19

⁵⁴ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas): vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 166.

⁵⁵ GRINEVIČIŪTĖ, K. Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*, 2014, 21(2), p. 599-614.

⁵⁶ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmą knygą*. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 184 p.

⁵⁷ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p.145.

d., nuo 17.00 iki 17.30 val., Vilniuje, prie <...> namo, tyčia asmeninio konflikto metu dešine ranka trenkė nukentėjusiajam nepilnamečiui A. Š. į kairę akį, paėmė jį už pečių, sulenkė ir apglėbęs ranka jo kaklą bandė smaugti, po to nugriovė jį ant žemės ir trenkė dešinės rankos kumščiu į galvą, taip sukeldamas nukentėjusiajam fizinį skausmą⁵⁸.“ Šiuo atveju veika buvo padaryta smūgių sudavimu (iš pateiktos informacijos matyti, kad buvo suduoti keli smūgiai), smaugimu, t.y. kūno judesių sistema, kas sukėlė fizinį skausmą nukentėjusiajam. Tačiau neretai pasitaiko atveju, kuomet teismai pripažįsta esant fizinio skausmo sukėlimą kaltininkui sudavus tik vieną smūgį (veikimas sudarytas iš vieno kūno judesio): „Kaltinamasis K. G. mušdamas sukėlė žmogui fizinį skausmą, o būtent, jis <...>, asmeninio konflikto su dukterėčia R. G., <...>, metu, sudavė jai vieną kartą rankos delnu į veido sritį, pataikydamas į akį ir nosį, taip sukeldamas dukterėčiai R. G. fizinį skausmą⁵⁹. Kitoje byloje fizinio skausmo sukėlimas pasireiškė tokiu veiksmu: 2017 m. sausio 30 d., apie 21.00 val., buto, <...>, virtuvėje tyčia keliu vieną kartą sudavė nukentėjusiai R. Š. į veido sritį, tuo sukeldamas nukentėjusiai R. Š. fizinį skausmą⁶⁰.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad atlikus teismų praktikos analizę galima daryti išvadą, jog nežymus sveikatos sutrikdymas pasireiškia tapačiais veiksmais kaip ir fizinio skausmo sukėlimas, tačiau šiuo atveju asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už nežymų sveikatos sutrikdymą atsižvelgiant į atlikus priešingą teisei veiksmą atsiradusius padarinius. Teiginys, jog nežymus sveikatos sutrikdymas padaromas tapačiais veiksmais kaip ir fizinio skausmo sukėlimas, grindžiamas teismų praktikos pavyzdžiais: „G. K. nuteista už tai, kad <...>, namo laiptinėje, kumščiu sudavė nukentėjusiai A. J. į veidą, padarydama jai kraujosruvą dešinės akies apatiniame voke ir taip nežymiai sutrikdydama jos sveikatą⁶¹“; „2016 m. balandžio 3 d., apie 19 val., <...>, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, tris kartus sudavė minėto namo savininkui V. R. į galvos sritį, dėl ko jis griuvo ant žemės. Tuo V. R. padarė kraujosruvą galvos dešinėje momeninėje srityje, odos nubrodinimus kaklo kairėje pusėje ir dešinėje alkūnėje. Šiais savo veiksmais nukentėjusiajam nežymiai sutrikdė sveikatą⁶²“; „<...> tyčia galva smogdamas E. P. į smakrą, po to apkabindamas jį per liemenį bei nustumdamas ir parversdamas ant suoloelio, padarė jam poodinę kraujosruvą smakro priekiniame paviršiuje, linijinius odos

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-270/2014.

⁵⁹ Ignalinos rajono apylinkės teismas. 2015 m. vasario 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-14-242/2015.

⁶⁰ Šiaulių apylinkės teismas. 2017 m. vasario 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-213-1028/2017.

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. vasario 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31/2011.

⁶² Molėtų rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-5-335/2017.

nubrozdinimus kaklo dešiniame šoniniame paviršiuje, dešinės plaštakos III piršto srityje, t. y. nežymų sveikatos sutrikdymą⁶³“. Pirmuoju ir antruoju atvejais nežymus sveikatos sutrikdymas buvo padarytas sudavus vieną smūgį, trečiuoju atveju – smūgiu ir nustūmimu, t.y. mušant bei atlikus kitus smurtinius veiksmus, tačiau padariniai šiuo atveju yra akivaizdžiai matomi kaip žaizdos, mėlynės, kraujosruvos, priešingai nei fizinio skausmo sukėlimo atveju, kur patiriamas tik skausmas be išliekamųjų padarinių.

Paminėtina, kad teisinėje literatūroje yra nuomonių, jog fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas gali būti padaromas ir psichiniu poveikiu, daromu kitam asmeniui. Tokia nuomonė grindžiama argumentais, kad ilgesnis ar nuolatinis psichinio poveikio naudojimas gali sukelti nusikalstamus padarinius, pasireiškiančius fiziniams nukentėjusiojo organizmo pokyčiais, tokiais kaip psichinė liga ar kiti sveikatos sutrikdymai. Tačiau pabrėžiama, kad norint tokią veiką vertinti kaip fizinį smurtą būtina nustatyti visus pagrindinius fizinio smurto objektyviusius požymius: informacinis poveikis nukentėjusiojo psichikai kaip veika, nusikalstami padariniai pasireiškia tam tikro masto sveikatos sutrikdymu, priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių. Taip pat atkreipiamas dėmesys į tai, kad būtina nustatyti kaltininko norą sukelti fizinio pobūdžio nusikalstamus padarinius arba visišką abejingumą jiems⁶⁴.

Kiekviena nusikalstama veika tikrovėje sukelia žalingų **padarinių**. Jų atsiradimas laikytinas faktinis veikos baigtumo momentas⁶⁵. Nusikalstamos pasekmės yra nusikalstamos veikos rezultatas, kuris parodo, kokie pakitimai įvyko nusikalstamos veikos objekte. Mušimo ar kitų smurtinių veiksmų atlikimo atvejais turi būti sukeliamas fizinis skausmas nukentėjusiajam arba nežymiai sutrikdoma jo sveikata. Šiuo atveju padariniai yra būtinas požymis, tad BK 140 straipsnyje, numatančiame baudžiamąją atsakomybę už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, yra įvirtinta materialioji nusikaltimo sudėtis⁶⁶.

Pažymėtina, kad fizinis smurtas ne visuomet pasireiškia fizinio skausmo sukėlimu ar nežymiu sveikatos sutrikdymu. Be kita ko, ne kiekvienas sukeltas fizinis skausmas yra pavojingas, neteisėtas ir žalingas⁶⁷. Taikant baudžiamąją atsakomybę už fizinio skausmo

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-198-942/2015.

⁶⁴ MARCINKAUSKAITĖ, R. Psichinės bei fizinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*: 2008, 11(113), p. 42-49.

⁶⁵ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 130.

⁶⁶ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 145.

⁶⁷ GRINEVIČIŪTĖ, K. Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*: 2014, 21(2), p. 599-614.

sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą turi būti nustatytos šios veikos baudžiamumo ribos. Vertinant, ar atlikus nusikalstamą veiką atsirado padariniai – fizinis skausmas ar nežymus sveikatos sutrikdymas, būtina atsižvelgti į tai, jog veikos pavojingumas priklauso nuo fizinio smurtinio poveikio nukentėjusiajam, tai yra nuo to, kaip pastarasis jaučiasi poveikio metu ir po jo. BK 140 straipsnyje numatytos veikos padariniai – fizinis skausmas ir nežymus sveikatos sutrikdymas nustatomi remiantis Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėmis⁶⁸. Minėtos taisyklės iš esmės apibūdina BK 140 straipsnyje nustatytus sveikatos sutrikdymo požymius, nes tai numatyta BK 141 straipsnyje pateikiant sąvokų išaiškinimą. Taisyklių 1 dalies 2 punkte įtvirtinta, kad sveikatos sutrikdymo faktą ir mastą nustato teismo medicinos ekspertai. Šiuo aspektu sunkumų kyla tada, kai nustatomas fizinis skausmo sukėlimas.

Baudžiamosios teisės teorijoje vienareikšmiškai pripažįstama, kad fizinio skausmo sukėlimas apima tik tuos atvejus, kai smurto veiksmai nesukelia kūno sužalojimo, susargdinimo bei kitų padarinių, numatytų kituose BK straipsniuose, ir veika nebuvo padaryta siekiant tokių padarinių. Fizinio skausmo sukėlimas nepalieka ant nukentėjusiojo kūno pėdsakų, kuriuos galėtų užfiksuoti medikai⁶⁹. Nežymaus sveikatos sutrikdymo atveju realią žalą sveikatai medicina gali gana tiksliai nustatyti. Be kita ko, Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėse imperatyviai nurodyta, kad nežymus sveikatos sutrikdymas nustatomas, kai sužalojimas arba susargdinimas sveikatą sutrikdo ne ilgesniam kaip 10 dienų laikotarpiui arba nukentėjusysis praranda 5 procentus profesinio arba bendro darbingumo (pavyzdžiui, nestiprus funkcijos pažeidimas, nežymus jautrumo ir refleksų pakenkimas be judesių sutrikimo, vienos ausies būgnelio plyšimas, 1–2 nuolatinių dantų netekimas)⁷⁰.

Pagal egzistuojančią teismų praktiką, kvalifikuojant kaltininko veiką kaip nežymų sveikatos sutrikdymą, matyti, kad padariniai yra būtinasis požymis, kuriuo remiantis galima daryti takoskyrą tarp fizinio skausmo sukėlimo bei nežymaus sveikatos sutrikdymo, nors ir veika būtų atlikta tapačiais veiksmais (atliekant vieną kūno judesį ar esant kūno judesių sistemai). Pavyzdžiui: „R.S. buvo nuteistas už tai, kad <...>, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, asmeninio konflikto metu, tyčia, rankomis sugriebęs spaudė, suko savo buvusios sutuoktinės J. S. rankų riešus, vieną kartą kumščiu sudavė jai į kaktos sritį, tęsdamas savo

⁶⁸ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2003 m. gegužės 30 d., Nr. 52-2357.

⁶⁹ GRINEVIČIŪTĖ, K. Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*: 2014, 21(2), p. 599-614.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2003 m. gegužės 30 d., Nr. 52-2357.

veiksmus 2015 m. gruodžio 10 d. apie 18.00 val., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, asmeninio konflikto metu, tyčia, suėmęs rankomis J. S. spaudė kaklą, tuo padarydamas jai kraujosruvas odoje ir poodyje dešiniame dilbyje bei kairės plaštakos ir kairio riešo srityse, kas sukėlė nukentėjusiajai nežymų sveikatos sutrikdymą. <...> Taip pat R. S. 2016 m. balandžio 19 d. apie 20.10 val. namuose, adresu: (-), būdamas apsvaigęs nuo alkoholio (nustatytas 2,17 promilių girtumas), kilus asmeniniam konfliktui, tyčia, tampė už plaukų savo buvusią sutuoktinę J. S., rankomis sugriebęs jos galvą trenkė į sieną, spaudė kaklą, tuo padarydamas šiai pakaušio srities hematoma, kas sukėlė nežymų sveikatos sutrikdymą⁷¹.“ Šiame teismo nuosprendyje aprašyti nusikalstamos veikos padariniai turi materialią išraišką, tai reiškia, kad atlikus smurtinius veiksmus paveikiant kito asmens kūną liko akivaizdi žala, tokia kaip kraujosruvos, kraujo išsiliejimas.

Pažymėtina ir tai, kad pagal vyraujančią praktiką teismai, kvalifikuodami nusikalstamą veiką pagal BK 140 straipsnį kaip fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, nurodo, kad asmuo pripažįstamas kaltu būtent už vieno iš nusikalstamos veikos sudėtyje numatytų padarinių sukėlimą: fizinio skausmo sukėlimą arba nežymų sveikatos sutrikdymą. Žinoma, pasitaiko atvejų, kuomet teismai, esant nežymiam sveikatos sutrikdymui nurodo, jog atlikus nusikalstamus veiksmus, kuriais buvo nežymiai sutrikdyta sveikata, kartu buvo sukeltas ir fizinis skausmas: „A. P. nuteistas už tai, kad jis 2015 m. gruodžio 29 d. apie 23.00 val. <...>, sugriebė savo sugyventinei G. L. už plaukų ir kuokštą plaukų išpešė, po to smogė G. L. kumščiu ir spyrė koja, suduodamas ne mažiau kaip tris smūgius į įvairias kūno vietas, tuo padarydamas G. L. kraujosruvas kairės akies viršutiniame voke, kairiame skruoste, kairio kelio vidinėje pusėje, t. y. sužalojimus, sukėlusius G. L. nežymų sveikatos sutrikdymą, taip smurtaudamas jis savo veiksmais sukėlė savo šeimos nariui – sugyventinei G. L. fizinį skausmą ir nežymiai sutrikdė jos sveikatą.“⁷² Diskutuotina, ar nežymus sveikatos sutrikdymas gali būti padaromas be fizinio skausmo sukėlimo (žinoma, galima hipotetinė situacija, kad asmuo miegojo ir nejuto fizinio skausmo, kuomet buvo atliekami smurtiniai veiksmai, sąlygoję nežymų sveikatos sutrikdymą) ir ar tikslinga papildomai nurodyti, kad nežymaus sveikatos sutrikdymo metu buvo sukeltas ir fizinis skausmas. Manytina, jog bet kokius smurtinius veiksmus, sukėlusius nežymų sveikatos sutrikdymą, lydi ir fizinis skausmas.

Minėtose Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėse įtvirtinta, kad išvadą dėl fizinio skausmo sukėlimo teismo medicinos ekspertai daro remdamiesi bylos medžiagos

---

⁷¹ Varėnos rajono apylinkės teismas. 2016 m. gegužės 16 d. baudžiamasis įsakymas, Nr. 1-67-445/2016.

⁷² Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. vasario 9d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-74-519/2017.

duomenimis, patvirtinančiais buvusį mušimo ar kitokio smurtavimo faktą. Šiuo atveju matyti, kad fizinis skausmas kaip veikos padarinys negali būti įrodomas remiantis formaliomis sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėmis ar metodiniais nurodymais, bet turi būti remiamasi byloje esančiais duomenimis, tam tikra įrodomąją reikšmę turinčia informacija. Tačiau nepakanka vien formalaus konstatavimo, kad yra nagrinėjamos veikos padarinys – fizinis skausmas. Baudžiamoji atsakomybė gali būti taikoma tik tuo atveju, kai asmens elgesio neteisėtumas siekia būtina baudžiamosios atsakomybės taikymui pavojingumo laipsnį⁷³. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kiekvienas žmogus fizinį skausmą supranta ir jaučia skirtingai, tad ir jo patiriama žala vertinama nevienareikšmiškai. Dėl to pabrėžtina, kad sukulto skausmo intensyvumas ir stiprumas, taip pat skausmo keliamas pavojus būtent konkretaus žmogaus sveikatai ar gyvybei yra baudžiamosios atsakomybės taikymo kriterijai.

Pažymėtina, kad kiekvienu konkrečiu atveju būtina analizuoti, ar pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas, ar padaryta tam tikra žala sveikatai, ar buvo pažeista teisė į asmens kūno neliečiamumą, ar yra pakankamai tai įrodančių duomenų. Baudžiamoji teisė nėra formali, ji nustato atsakomybę tik už pavojingas veikas, o ne formalius pažeidimus. Netinkamu elgesiu laikytini ir tokie pavyzdžiai, kaip susistumdymas koncerte ar masiniame renginyje, stiprus rankos paspaudimas, siekiant sukelti fizinį skausmą, lengvas pliaukštelėjimas ar įžeidžiantis kabinėjimasis, pasireiškiantis tampymu už rankų. Tokiems veiksams reikalinga tam tikra fizinė jėga, bet tokiais atvejais panaudota fizinė jėga yra minimali, neatitinkanti nusikaltimams būdingo pavojingumo laipsnio bei neatitinka BK 140 straipsnyje aprašytos veikos prasmės ir logikos. Nustatytos bylos aplinkybės turi patvirtinti pačios veikos nusikalstamą pobūdį⁷⁴. Teigtina, kad smurtiniais veiksmais sukeltas fizinis skausmas nėra vienareikšmis ir pavojingumo prasme kiekvienu konkrečiu atveju gali būti skirtingų formų. Kadangi fizinis skausmas pasireiškia nemaloniais pojūčiais, jis kiekvieno asmens interpretuojamas skirtingai (fizinis skausmas yra nukentėjusiojo reakcija į jam daromą smurtinį poveikį), tad kyla BK 140 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo mažareikšmiškumo problema.

Probleminiu aspektu laikytinas fizinio skausmo sukėlimo nustatymas. Aukščiau minėtose Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėse įtvirtinta, kad išvada dėl fizinio skausmo sukėlimo daroma remiantis byloje surinktais duomenimis, patvirtinančiais praeityje įvykusį mušimo ar kitokio smurtavimo faktą. Kadangi faktų nustatymas yra

---

⁷³ GRINEVIČIŪTĖ, K. Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*: 2014, 21(2), p. 599-614.

⁷⁴ *Ibidem*.

teismo kompetencija, teigtina, kad ir šiuo atveju teismas gali patvirtinti esant smurtavimo faktą. Tokia išvada darytina remiantis tuo, kad fizinio skausmo sukėlimo nustatymo atveju minėtose taisyklėse nėra įtvirtinta jokių medicininių kriterijų skausmo sukėlimui konstatuoti, medicininės žinios nėra sureikšminamos kaip būtinosios, tad faktą nustatyti gali ir teismas. Be kita ko, ekspertai, pateikdami teismui išvadas, dažniausiai nurodo tik prielaidą apie fizinio skausmo kilimo galimybę⁷⁵. Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje: „Teisėjų kolegija pažymi, kad konstatuoti fizinį skausmą nėra būtinos specialios žinios. Fizinis skausmas tai nemalonus jausmas, įprastinės sveikos būsenos pokytis, sukeliantis neigiamą organizmo reakciją nebūdingas pojūtis, kančia, priešingybė malonumui. Nustatant fizinį skausmą nėra būtinos pasekmės – sužalojimas, susargdinimas. Žmogaus galva yra vienas iš svarbiausių kūno organų, galvos odoje esančios plaukų šaknys jautriai reaguoja ir nerviniais odos receptoriais perduoda visam organizmui neigiamą reakciją į plaukų tempimo, plaukų šaknų rovimą iš odos poveikius. Plaukų tempimas kaip dirgiklis neišvengiamai sukelia nevalingą organizmo reakciją refleksą, sukelia fizinį skausmą. Atsižvelgiant į tai, jog T. S. tyčia sugriebė už plaukų S. V., laikydama už plaukų tempė, tai akivaizdu, jog nukentėjusiajai sukėlė fizinį skausmą⁷⁶.“ Atkreiptinas dėmesys į tai, kad cituojamoje teismo nutartyje paminėta, kad fizinio skausmo sukėlimo nustatymui nėra būtinos pasekmės, tokios kaip sužalojimas ar susargdinimas. Kadangi fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo nusikaltimo sudėtis yra materiali, manytina, kad pats fizinio skausmo kilimo faktas yra kaip smurtinių veiksmų pasekmė. Šiuo atveju sužalojimas būtų traktuojamas kaip nežymaus sveikatos sutrikdymo nustatymui būtinas požymis.

Lietuvos teismų praktikoje kvalifikuojant veiką pagal BK 140 straipsnį kaip fizinio skausmo sukėlimą, didelę reikšmę turi ir nukentėjusiojo suvokimo vertinimas: „Nors nukentėjusioji D. G. teismo posėdžio metu teigė, jog kaltinamoji jos nesmaugė, o tik ant kaklo uždėjusi pėdkelnes jas tempė, taip sakiusi ir ikiteisminio tyrimo metu, bet apklausą dariusi policijos pareigūnė vis tiek užrašė, jog smaugė, nors ji taip nesakiusi, teismas tokius jos parodymus atmeta ir vertina kaip siekį padėti artimam asmeniui, su kuriuo susitakė, išvengti atsakomybės. Kita vertus, pėdkelnių uždėjimas ant kaklo ir jų tempimas yra poveikis į žmogaus kūną, siekiant sukelti fizinį skausmą ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę⁷⁷.“ Šiame cituojamame teismo nuosprendyje vertinama

---

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-462-508/2012.

⁷⁷ Mažeikių rajono apylinkės teismas. 2012 m. gruodžio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-449-169/2012.

nukentėjusiosios mažametės reakcija į jai padarytą fizinio skausmo sukėlimą. Taip pat vertinama ir kaltininko veika, tačiau nagrinėjamu atveju nukentėjusiosios reakcijos vertinimui skiriamas išskirtinis dėmesys dėl jos mažametystės ir ryšių su nusikalstama veika padariusiu asmeniu (kaltinamoji yra nukentėjusiosios motina). Kadangi nukentėjusiojo veikos suvokimas gali būti klaidingas, jį reikia vertinti itin atidžiai ir tai neturėtų būti laikoma pagrindiniu kriterijumi kvalifikuojant veiką kaip nusikalstamą⁷⁸.

K. Grinevičiūtė, nagrinėdama fizinio skausmo nustatymo probleminius aspektus teigia, kad norint nustatyti analizuojamo nusikaltimo sudėties požymio – fizinio skausmo sukėlimas – buvimą, reikia iširti, kaip kaltinamasis ir nukentėjusysis aiškina buvusią situaciją, taip pat ir visas kitas objektyvias ir subjektyvias aplinkybes, t. y. reikia remtis konkrečiau nukentėjusiojo suvokimu (tačiau suvokimas vertintinas itin atidžiai), fizinio poveikio gebėjimu paveikti vidutinį žmogų ir kitomis aplinkybėmis. Tokiomis aplinkybėmis autorė laiko:

1) įvykio aplinkybės: ar taip įprasta elgtis, ar toks elgesys yra pateisinamas, kaip jis gali būti paaiškintas atsižvelgiant į situacijos specifiką, ar naudotas smurtas kitų asmenų atžvilgiu ir pan.;

2) nusikaltimo padarymo įrankius, būdą, vietą: ar kaltininkas turėjo kokių nors daiktų, skirtų kūnui sužaloti, ar fizinis poveikis buvo nukreiptas į gyvybei svarbius organus;

3) nusikalstamų veiksmų intensyvumą ir jų nutraukimo priežastis;

4) kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, elgesį įvykio metu, taip pat prieš nusikaltimą ir po jo padarymo ir kt.;

5) kaip nukentėjusysis suvokė kaltininko veiksmus ir kaip jis elgėsi;

6) kaltininko tyčios kryptingumą, ko kaltininkas siekė tokiais veiksmais⁷⁹.

Šios nurodytos aplinkybės, atitinkamai jas įvertinus konkrečioje byloje, leidžia daryti išvadą apie fizinio skausmo konkrečioje situacijoje buvimą, o priešingą teisei veiką pripažinti fizinio skausmo sukėlimu.

Kitas objektyviųjų požymių aspektas, aktualus materialiosioms nusikalstamų veikų sudėtimis, kokia yra ir fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas, yra **priežastinis ryšys** tarp kaltininko padarytos priešingos teisei veikos ir kilusių padarinių. Priežastinis ryšys yra toks santykis tarp reiškinių, kuriam esant vienas reiškinytis ar sąveikaujančių reiškinių visuma (priežastis) sukelia ir nulemia kitą reiškinių (pasekmę)⁸⁰.

---

⁷⁸ GRINEVIČIŪTĖ, K. Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*: 2014, 21(2), p. 599-614.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*: vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 181.

Tačiau objektyviai priskirtini tik tie veikos padariniai, kurie atsiranda esant teisiškai svarbiam veikos sudėtį atitinkančiam priežastiniam ryšiui. Nukentėjusiojo asmens nežymus sveikatos sutrikdymas ar fizinio skausmo sukėlimas jam turi būti dėsningas, o ne atsitiktinis kaltininko veikos padarinys⁸¹. Priežastinis ryšys tarp veikos ir nusikalstamų padarinių yra tam tikras santykis, kuriam esant veika inicijuoja ir sąlygoja nusikalstamas pasekmes. Paminėtina ir tai, kad kalbant apie priežastinį ryšį tarp veikos ir nusikalstamų pasekmių, visų pirma, reikia nustatyti, ar subjekto veika buvo uždrausta baudžiamuoju įstatymu. Be to, veika laiko požiūriu turi būti padaroma anksčiau, nei atsirado nusikalstamos pasekmės. Toliau reikia nustatyti, ar veika (šiuo atveju mušimas ar kiti smurtiniai veiksmai) buvo būtina nusikalstamų pasekmių atsiradimo sąlyga. Numatymas, kad gali atsirasti padariniai veikimo atveju, reiškia, jog veiką darantis asmuo suvokia, kad tarp jo veikos ir atsiradusių padarinių yra priežastinis ryšys, o padarinių atsiradimas konkrečiu atveju yra neišvengiamas ar labai tikėtinas⁸².

Įstatymų leidėjas, konstruodamas fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėtį, **fakultatyviusius požymius** (nusikaltimo padarymo būdus, priemones, įrankius, laiką, vietą ir kitas aplinkybes) paliko už sudėties ribų. Kadangi šie nusikaltimo sudėties požymiai apibūdina objektyviają nusikalstamos veikos pusę, tikslinga paminėti jų reikšmę baudžiamosios atsakomybės už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą kilimui.

Fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo veikos kvalifikavimui fakultatyvieji požymiai reikšmės neturi. Tačiau jie gali turėti įtakos skiriant bausmes⁸³. Paminėtina, kad Lietuvos teismų praktikoje teigiama, k jog fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas dažniausiai padaromas kaltininkui pavartojant mechaninio (peilis, kirvis, diržas ir pan.) ar fizinio (smūgiai rankomis, kojomis ir pan.) poveikio priemones ir tokiu būdu nukentėjusiajam sukeliant fizinį skausmą ar nežymiai sutrikdant sveikatą⁸⁴.

---

⁸¹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 133.

⁸² ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 107.

⁸³ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas): vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 184.

⁸⁴ Ukmergės rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-24-517/2017; Kėdainių rajono apylinkės teismas. 2016 m. spalio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-307-673/2016; Kėdainių rajono apylinkės teismas. 2016 m. lapkričio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-311-673/2016; Vilkaviškio rajono apylinkės teismas. 2016 m. lapkričio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-213-305/2016.

3.2. Subjektyvieji fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo požymiai

Baudžiamosios teisės teorijoje nurodoma, kad nusikalstamos veikos sudėties subjektyvieji požymiai apima subjektą ir subjektyviąją pusę (kalbę, tikslą ir motyvus)⁸⁵. Subjektyvūs požymiai liečia nusikalstamos veikos vidinę pusę ir apibūdina asmenį, darantį nusikaltimą, jo elgesio motyvaciją, tikslingumą.

Fizinį asmenį, kaip nusikalstamos veikos **subjektą**, apibūdina bendrieji požymiai – amžius ir pakaltinamumas, o BK Specialiosios dalies straipsniuose numatytais atvejais – ir atitinkami specialieji požymiai. Nusikalstamos veikos sudėties subjekto požymiai, tokie kaip amžius ir pakaltinamumas yra būtinosios baudžiamosios atsakomybės sąlygos, kurios atskleidžiamos BK bendrosios dalies straipsniuose.

Pažymėtina, kad fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo subjektu gali būti tik fizinis asmuo. Pagal BK 20 straipsnio 1 dalį, juridinis asmuo atsako tik už tas nusikalstamas veikas, už kurių padarymą BK specialiojoje dalyje yra numatyta juridinio asmens atsakomybė. BK 140 straipsnyje, reglamentuojančiame baudžiamąją atsakomybę už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė nėra numatyta.

Kaip jau buvo minėta, fizinį asmenį apibūdina bendrieji požymiai – amžius ir pakaltinamumas, o BK specialiojoje dalyje numatytais atvejais – ir atitinkami specialieji požymiai. BK 2 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo galima buvo reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio.

Būtinasis fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo subjekto požymis yra **amžius**. Būtent BK 13 straipsnis reglamentuoja amžių, nuo kurio fizinis asmuo atsako pagal baudžiamuosius įstatymus. Nusikalstamos veikos subjekto amžius – tai konkreti amžiaus riba, kurios sulaukus pripažįstama, kad asmuo gali suvokti savo veiksmų pavojingumą ir kartu būti atsakingas už juos. Įstatymų leidėjas, nustatydamas konkrečią amžiaus ribą, nuo kurios asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, atsižvelgia į žmogaus sąmoningumo lygį⁸⁶. BK 13 straipsnio 1 dalis įtvirtina bendrąją taisyklę, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję šešiolika metų. Tai bendroji amžiaus riba,

⁸⁵ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas): vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 150.

⁸⁶ *Ibidem*, 186.

kuri reiškia, kad įstatymų leidėjas preziumuoja, jog sulaukęs šešiolikos metų asmuo, nepaisant to, kad yra nepilnametis, jau yra pakankamo protinio išsivystymo lygmens, kad galėtų suprasti savo veiksmų esmę ir pobūdį (ką daryti galima, o ko daryti negalima) ir prisiimti atsakomybę už savo veiksmus. Tačiau už tam tikras nusikalstamas veikas asmenys baudžiamojon atsakomybėn yra traukiami nuo keturiolikos metų amžiaus. Pastaruosius atvejus numato BK 13 straipsnio 2 dalis, pagal kurią į baudžiamąją atsakomybę gali būti traukiamas asmuo, kuriam iki nusikalstamos veikos padarymo buvo suėję keturiolika metų. Tarp imperatyviai išdėstytų atvejų, kuomet asmuo yra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn nuo keturiolikos metų, fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo nėra, tad už šio nusikaltimo padarymą asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn tik tuo atveju, jei veikos padarymo metu jam buvo suėję šešiolika metų.

Kitas būtinas subjekto požymis – **pakaltinamumas**. Tai yra asmens gebėjimas suprasti savo veiksmus ir juos valdyti. Tik iš pakaltinamų asmenų galima reikalauti daryti tam tikrus veiksmus arba susilaikyti nuo jų ir už šio reikalavimo nevykdymą traukti juos atsakomybėn. Pakaltinamumas yra kaltės ir atsakomybės prielaida⁸⁷. Tokiu būdu, pakaltinamumas yra siejamas su tikrovės, jos vystymosi dėsningumų suvokimu, taip pat veiksmų laisve – tikslo pasirinkimu ir tikslą pasiekti padedančiu elgesio modeliu. Sąmoningai pasirinkęs pavojingos ir priešingos teisei veikos padarymą, asmuo privalo prisiimti atsakomybę už savo veiksmus.

Tuo tarpu ribotai pakaltinamiems asmenims, padariusiems fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, baudžiamosios teisinės pasekmės taikomos priklausomai nuo padarytos veikos sunkumo, t.y. nuo kilusių padarinių sunkumų. Tokiu atveju kaltininkas galėtų atsakyti pagal BK, tačiau bausmė jam galėtų būti švelninama arba jis galėtų būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės taikant BK numatytas baudžiamojo poveikio priemones ar priverčiamąsias medicinos priemones (BK 18 straipsnio 2 dalis), nes fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas priskirtinas nesunkių nusikaltimų grupei⁹¹. Pagal BK, atsakytų ir asmuo, sukėlęs fizinį skausmą ar nežymiai sutrikdęs sveikatą būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Tokiems asmenims taikomi baudžiamieji padariniai priklauso nuo to, ar apsvaigimas buvo savanoriškas ar prievartinis, taip pat gebėjimo suvokti pavojingą veikos pobūdį ar valdyti savo veiksmus (BK 19 straipsnis).

---

⁸⁷ *Ibidem*, 189.

⁹¹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 146.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo subjektu gali būti pakaltinamas, sulaukęs šešiolikos metų amžiaus fizinis asmuo. Juridiniai asmenys už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą neatsako. Taip pat paminėtina, kad BK 140 straipsnyje nėra numatyta jokių specialiųjų fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo subjekto požymių, tad pagal šį straipsnį asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn nustačius tik bendruosius nusikalstamos veikos sudėties subjekto požymius.

Tuo tarpu subjektyvioji nusikaltimo pusė – tai subjektyvių požymių, apibūdinančių pavojingą veiką ir pasekmes, visuma. Prie subjektyviąją nusikalstamos veikos pusę sudarančių požymių priskiriami kaltė, nusikaltimo padarymo motyvas ir tikslas⁹².

Pagrindinis subjektyviosios pusės požymis yra **kaltė** – tai asmens psichinis santykis su daroma pavojinga veika ir jos padariniais⁹³. BK 14 straipsnyje reglamentuojamos kaltės formos – tyčia ir neatsargumas. Pažymėtina, kad baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje tyčia skirstoma į tiesioginę ir netiesioginę. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas, numatytas BK 140 straipsnyje, yra tyčinis nusikaltimas ir gali būti padaromas tiesiogine ir netiesiogine tyčia. Kaltininkas veikia sąmoningai ir siekia sukelti fizinį skausmą, kankinti, nežymiai sužaloti ar trumpam susargdinti arba sąmoningai leidžia kilti tokiems padariniams. **Tiesioginės tyčios** atveju jis tokių padarinių nori, o **netiesioginės tyčios** atveju nors jų nenori, nesiekia, tačiau sąmoningai leidžia tokiems padariniams kilti⁹⁴. Teigtina, kad netiesioginė tyčia sveikatos sutrikdymų padarymo atvejais yra mažai tikėtina, nes asmuo, kuris suvokia, kad savo veiksmais sutrikdys kitam sveikatą, ir pvyzdžiui., suduoda jam vieną ar kelis smūgius rankomis į galvą arba spiria vieną kartą į pilvą ir dėl to nukentėjusiajam padaromas sveikatos sutrikdymas, negali nenorėti kilusių padarinių, būti jiems abejingas⁹⁵.

Galima pateikti tokį tiesioginės tyčios pavyzdį iš Lietuvos teismų praktikos, esant fizinio skausmo sukėlimui ar nežymiam sveikatos sutrikdymui: „V. K. smurtaudamas sukėlė fizinį skausmą ir nežymiai sužalojo savo šeimos narį – sugyventinę G. G., būtent: 2016 m. gruodžio 25 d. apie 10 val. 30 min. buto, <...>, Šiaulių mieste, kambaryje tyčia viena ranka sugriebė nukentėjusiajai G. G. už plaukų ir juos tampė, kumščiu sudavė vieną kartą į galvos sritį bei stūmė G. G., dėl ko ji, griūdama ant grindų, trenkėsi galva į durų

⁹² PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas): vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 200.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 146.

⁹⁵ RIAUBAITĖ, E. Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 11 (113), p. 93.

staktą, tuo sukeldamas nukentėjusiajai G. G. fizinį skausmą ir padarydamas nežymų sveikatos sutrikdymą sukėlusį sužalojimą – galvos plaukuotosios dalies poodinę kraujosruvą. <...> G. G., griūdama ant grindų, trenkėsi galva į durų staktą, jai buvo sukeltas fizinis skausmas ir padarydamas nežymų sveikatos sutrikdymas. Tarp V. K. veikos ir plaukų tampymo nukentėjusiajai, smūgio kumščiu vieną kartą į galvos sritį bei jos stūmimo yra teisiškai reikšmingas būtinas priežastinis ryšys. V. K. suvokė, kad sukėlė fizinį skausmą ir sutrikdė sveikatą sugyventinei, ir siekė taip veikti, taigi jis padarė nusikalstamą veiką esant tiesioginei tyčiai⁹⁶.“

Paminėtina LAT nutartis, kurioje pateikiamas netiesioginės tyčios apibūdinimas esant fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo atvejui: „Netiesioginė tyčia yra tada, kai kaltininkas, darydamas veiką, suvokė savo daromos veikos pavojingą pobūdį, numatė, kad dėl jo veikos gali atsirasti įstatyme numatyti pavojingi padariniai ir, nors jų nenorėjo, tačiau sąmoningai leido jiems kilti. Taigi netiesioginei tyčiai ir tiesioginei tyčiai būdingas savo veikos pavojingumo suvokimas, baudžiamajame įstatyme nustatytų padarinių kilimo numatymas. Netiesioginė tyčia skiriasi nuo tiesioginės tuo, kad kaltininkas, suvokdamas ir numatydamas padarinių sunkumą, numatydamas didelę jų atsiradimo tikimybę, yra abejingas galimiems padariniams. Jam tas pats, ar jie įvyks ar ne⁹⁷.“ Taigi, tokiu atveju asmenys, atlikdami smurtinius veiksmus, supranta savo veiksmų pavojingumą ir numato pavojingų padarinių atsiradimo galimybę, tačiau jiems nesvarbu kokie konkrečiai padariniai atsiras, bet sąmoningai leidžia jiems kilti.

Pažymėtina ir tai, kad tyčia gali būti apibrėžta (konkretizuota) arba neapibrėžta (nekonkretizuota). **Apibrėžtos tyčios** sąvoka nekelia didesnių teorinių ar praktinių problemų. Baudžiamosios teisės doktrinoje, taip pat teismų praktikoje apibrėžta tyčia suprantama kaip atvejai, kai asmuo daro nusikalstamą veiką suvokdamas visus jos objektyviuosius požymius, numatytus baudžiamojo įstatymo dispozicijoje (t.y. suvokdamas jo pavojingumą), numatydamas jos padarinius ir siekdamas vieno konkretaus rezultato. Apibrėžta tyčia gali būti nustatyta ir tais atvejais, kai veika objektyviai nėra vienareikšmiškai nukreipta į vienintelių padarinių sukėlimą, bet teismas, remdamasis bylos duomenų visuma, nustato, kad asmuo siekė konkrečių padarinių ir veika nebuvo pakankamai kryptinga (pavojinga) dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių. Pavyzdžiui, vienas smūgis peiliu į pilvą nėra tiek pavojingas gyvybei, kad teismas galėtų daryti patikimą išvadą apie kaltininko apibrėžtą tyčią nužudyti nukentėjusįjį. Kita vertus, tokia

⁹⁶ Šiaulių apylinkės teismas. 2017 m. sausio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-100-1002/2017.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-402/2013.

veika nepaneigia ir apibrėžtos tyčios galimybės. Nustačius, kad tik vienas smūgis buvo suduotas dėl to, kad nukentėjusysis pasipriešino ar kad peilis nulūžo, ar dėl kitų užpuolikai nepalankių aplinkybių, šios aplinkybės, kartu su kitomis bylos aplinkybėmis, gali leisti padaryti išvadą, kad kaltinamasis siekė būtent nukentėjusiojo mirties ir kitokie padariniai jo netenkino, t. y. jis veikė turėdamas apibrėžtą tyčią nužudyti⁹⁸.

Nusikaltimuose žmogaus sveikatai **neapibrėžta tyčia** pasireiškia tuo, kad asmuo suvokia savo veikos pavojingumą kito žmogaus sveikatai ir numato, kad žmogų sužalos, tačiau nedetalizuoja galimų sužalojimų laipsnio⁹⁹. Kai kaltininkas smurtauja neapibrėžta (nekonkretizuota) tyčia padarinių atžvilgiu, atsakomybė iškyla už faktiškai padarytą žalą.

Lietuvos teismų praktikoje yra laikomasi tokių nusikalstamų veikų kvalifikavimo taisyklių: jei asmuo veikia apibrėžta tiesiogine tyčia, nusikalstama veika kvalifikuojama pagal jo tyčios turinį, o neapibrėžtos tyčios atveju nusikalstama veika kvalifikuojama atsižvelgiant į realiai kilusius padarinius. Matyti, kad sprendžiant tyčinių nusikalstamų veikų bylas taikomos skirtingos kvalifikavimo taisyklės, o praktiniai rezultatai stebina¹⁰⁰: „D. K. asmeninio konflikto su V. Š. ir I. Š. metu nukentėjusiesiems priklausančio namo kieme iš automobilio <...>, stovėjusio apie 30 metrų atstumu nuo namo, pasiėmęs dvylikto kalibro medžioklinį šautuvą <...>, iš pykčio visuotinai pavojingu būdu – t. y. sukeldamas pavojų šalia namo buvusių dviejų asmenų bei gyvenamajame name buvusių dviejų asmenų gyvybei, du kartus iššovė iš medžioklinio šautuvo į prie namo stovinčio V. Š. pusę, padarydamas jam kūno sužalojimus, vertinamus kaip nežymų sveikatos sutrikdymą. <...> Pagal nuteistojo, liudytojų ir nukentėjusiųjų parodymus teismas nustatė, kad iki įvykio tarp D. K. ir V. ir I. Š. šeimos buvo normalūs santykiai, su nukentėjusiųjų šeimos nare A. K. nuteistasis buvo artimai bendravęs ir dažnai lankęsis nukentėjusiųjų namuose. Taip pat nustatyta, kad D. K. į Š. namus atvyko I. Š. kvietimu, kad padėtų apraminti neblaivų V. Š., o šaunamojo ginklo nuteistasis ėmėsi tik kilus muštynėms ir įsibėgėjus konfliktui tarp įvykio dalyvių. Vertindamas nustatytą įvykio eigą pagal asmenų parodymus, teismas taip pat neįžiūrėjo pirminio tikslo nužudyti V. Š. <...> Pagal šiuos nustatytus faktus teismas pagrįstai konstatavo, kad D. K. jo atliktų veiksmų pasekmių atžvilgiu veikė neapibrėžta tyčia, tai yra jis, šaudydamas V. ir I. Š. priklausančio namo kieme, savo sąmonėje galimų neteisėtos veikos padarinių nedetalizavo, o apskritai numatė galimybę atsirasti įvairiems padariniams (sveikatos sutrikdymui ar gyvybės atėmimui), vienodai norėdamas bet kurio

⁹⁸ BIKELIS, S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*, 2008 11(113), p. 27–33.

⁹⁹ PIESLIAKAS, V. Kaltės turinio nustatymo problemos byloje dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Socialinių mokslų studijos*, 2009, Nr. 4 (4), p. 11–12.

¹⁰⁰ BIKELIS, S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*, 2008 11(113), p. 27–33.

iš jų atsiradimo. Taigi teismas neturėjo teisinio pagrindo D. K. veiksmus kvalifikuoti kaip pasikėsimą nužudyti, todėl baudžiamasis įstatymas tinkamai pritaikytas pagal realiai kilusias pasekmes – nežymų V. Š. sveikatos sutrikdymą¹⁰¹.“

Minėtoje byloje teismas konstatavo, kad nusikalstamos veikos metu nuteistasis numatė nukentėjusiojo mirties galimybę ir jos norėjo (turėjo tyčią nužudyti žmogų), bet nuteisė jį tik dėl nežymaus sveikatos sutrikdymo. Mokslinėse diskusijose svarstoma, kad šiai taisyklei įsigalėti reikšmės turėjo praktiniai sumetimai – kur kas paprasčiau nusikalstamas veikas kvalifikuoti pagal kilusius padarinius nei pagal kaltininko tyčios turinį. Taip pat tai yra nesudėtingas būdas mažinti griežtų nuosprendžių dėl pasikėsimo nužudyti skaičių. Šią kvalifikacijos taisyklę kritikuojujantys mokslininkai teigia, kad tyčinių nusikalstamų veikų pavojingumą lemia ne faktiškai kilę padariniai, bet padariniai, į kuriuos yra nukreipta kaltininko tyčia. Tad kvalifikacija pagal kilusius padarinius (ir atitinkamai bausmė), ypač tuomet, kai padariniai yra menki ar jų visai nekyla, visiškai neatitinka tyčinio nusikaltimo pavojingumo¹⁰². Pažymėtina, kad teisės teorijoje laikomasi pozicijos, jog jeigu smurtauojant siekiama nesunkiai ar sunkiai sutrikdyti sveikatą arba atimti gyvybę, nors sukeliama tik fizinis skausmas, veika kvalifikuotina kaip pasikėsimas atitinkamai sutrikdyti sveikatą ar nužudyti¹⁰³. Tad darytina išvada, kad praktikoje susiformavusios nusikalstamų veikų kvalifikavimo taisyklės ne tik neatitinka teorinių aspektų, bet netgi jiems prieštarauja.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kaltė neatskleidžia tų vidinių veiksmų, kurie skatina pavojingos veikos padarymą ir neparodo to rezultato, kurio siekiama darant pavojingą veiką. Šiuos aspektus atskleidžia papildomi subjektyviosios pusės požymiai – nusikaltimo padarymo **motyvas ir tikslas**. Motyvas – asmens suvoktos vidinės paskatos, kurios nulemia jo pasiryžimą padaryti nusikalstamą veiką. Tikslas – asmens įsivaizduojami objektyvios tikrovės pasikeitimai, kurie turi atsirasti dėl nusikalstamos veikos padarymo¹⁰⁴. Tarp motyvo ir tikslo egzistuoja glaudus vidinis ryšys, o motyvų susiformavimas numato ir konkretaus tikslo išskėlimą. Tiek nusikaltimo motyvas, tiek ir nusikaltimo tikslas turi įtakos tyčios ir jos kryptingumo susiformavimui, tačiau jie neįtraukiami į tyčios turinį. Nusikalstamos veikos motyvas ar tikslas yra būtinieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai tik tuo atveju, kai jie tiesiogiai nurodyti BK straipsnio, aprašančio tos veikos

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-789/2007.

¹⁰² BIKELIS, S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*, 2008 11(113), p. 27–33.

¹⁰³ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 146.

¹⁰⁴ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*: vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 214.

sudėtį, dispozicijoje¹⁰⁵. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tikslas ir motyvas nėra įtraukti ir į fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėtį, todėl teigtina, kad jie veikos kvalifikacijai reikšmės neturi. Šiuo atveju tikslo ir motyvo nustatymas yra reikšmingas atskleidžiant tikrąjį nusikaltimo mechanizmą, nustatant tyčią ir jos kryptingumą, apibūdinant kaltininką ir jo padarytos veikos pavojingumo laipsnį, kartu turi įtakos bausmės individualizavimui ir skyrimui¹⁰⁶.

Apibendrinant galima teigti, kad tinkamas ir tikslus subjektyviosios nusikalstamos veikos pusės požymių (kaltės, motyvo ir tikslo) nustatymas turi didelę reikšmę kvalifikuojant nusikalstamas veikas, atribojant panašias objektyviaja puse nusikalstamas veikas, taip pat parenkant ir skiriant bausmės rūšį ir dydį.

3.3. Fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantys požymiai

Pažymėtina, kad baudžiamosios teisės teorijoje nusikalstamų veikų sudėtys yra skirstomos į pagrindines, kvalifikuotas ir privilegijuotas. Paprastai įstatymų leidėjas BK specialiosios dalies straipsnių pirmosiose dalyse įtvirtina pagrindines, o antrosiose ir paskesnėse dalyse – kvalifikuotas ar privilegijuotas nusikalstamų veikų sudėtis. Šios nusikalstamos veikos sudėtys skiriasi viena nuo kitos pavojingumo laipsniu¹⁰⁷. Įstatymų leidėjas nusikalstamų veikų pagrindines sudėtis konstruoja taip, kad jose išskiriami tik esminiai požymiai, pagal kuriuos pavojinga veika pripažįstama nusikalstama ir gali būti atribota nuo kitų nusikalstamų veikų arba teisės pažeidimų. Paminėtina, kad pagrindinė sudėtis apima tokius požymius, kurie yra būdingi kiekvienai tam tikros rūšies nusikalstamai veikai¹⁰⁸. J. Wessels nurodo, kad kvalifikuotas ir privilegijuotas nusikalstamos veikos sudėčių rūšys atsiranda tada, kai įstatymų leidėjas pagrindinę veikos sudėtį praplečia specialiais požymiais (pavyzdžiui, laiko ar vietos aplinkybėmis, padarymo būdu ir t.t.)¹⁰⁹. Konkrečiai kvalifikuotos nusikalstamų veikų sudėtys apibrėžiamos kaip sudėtys, kuriose be bendrų

---

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 12d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-347/2012.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 215 – 216.

¹⁰⁷ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas): vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 154.

¹⁰⁸ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 26.

¹⁰⁹ WESSELS, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 53.

atitinkamos rūšies nusikalstamos veikos požymių, yra papildomų, palyginti su pagrindine sudėtimi, požymių, didinančių veikos pavojingumą¹¹⁰.

Baudžiamosios teisės doktrinoje pabrėžiama nusikaltimą kvalifikuojančių požymių, kurie didina nusikaltimo pavojingumą ir sunkina atsakomybę, svarba. Dėl šios priežasties juos būtina nustatyti kvalifikuojant veiką ir atsižvelgti į juos individualizuojant bausmę. Todėl tinkamai kvalifikuoti veiką, tuo pačiu ir teisingai nubausti kaltininką galima tik įvertinus kiekvieną nusikalstamos veikos kvalifikuojantį požymį ir jo turinį.

Pagrindinė fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėtis yra įtvirtinta BK 140 straipsnio 1 dalyje, kurioje yra aprašytas minimalus kiekis šio nusikaltimo sudėties požymių. To paties straipsnio 2 ir 3 dalyse yra įtvirtinti fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantys sudėties požymiai, t.y. įtvirtinti papildomi nusikalstamos veikos pavojingumą didinantys požymiai.

3.3.1. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas artimajam giminaičiui ar šeimos nariui

Vienu iš fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojančių požymių pripažįstamas šios veikos padarymas artimajam giminaičiui ar šeimos nariui (BK 140 straipsnio 2 dalis). Šiuo atveju nukentėjusysis turi būti kaltininko artimasis giminaitis ar šeimos narys. Kokie asmenys yra laikytini nusikalstamą veiką padariusio asmens artimaisiais giminaičiais ar šeimos nariais yra numatyta BK 248 straipsnyje. Minėto BK straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad **artimieji giminaičiai** yra tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys, seneliai ir vaikiaičiai¹¹¹. Lietuvos teismų praktikoje nuosekliai laikomasi šios artimųjų giminaičių formuluotės kvalifikuojant veiką kaip fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą BK 248 str. 1d. numatytiems asmenims, pavyzdžiui: „A. M., 2015 m. gegužės 13 d., <...>, kilusio asmeninio konflikto su savo tėvu V. M. (W. M.) bei motina T. M. metu, smogdamas tėvui kumščiu penkis kartus į veidą bei spirdamas nugriuvusiam ant grindų penkis kartus į galvą ir padarydamas muštinę žaizdą virš dešinės akies, tęsdamas nusikalstamą veiką, sugriebdamas savo motinai T. M. už rankų bei du kartus ranka trenkdamas pastarajai į krūtinę ir du kartus į – plaštaką, tokiais veiksmais artimiems giminaičiams – tėvui V. M. (W. M.) ir motinai T. M. sukėlė fizinį skausmą, tai yra padarė nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140

¹¹⁰ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 28.

¹¹¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1d.), 248 str. 1d.

straipsnio 2 dalyje¹¹².“ Šiuo atveju teismas pripažino esant nusikalstamą veiką – fizinio skausmo sukėlimą, kuris pasireiškė smūgių sudavimu į skirtingas kūno vietas, taip pat ir spyriais, padarytais kaltininko artimiesiems giminaičiams, t.y. nusikalstamą veiką padariusio asmens tėvui ir motinai, tad veika kvalifikuota pagal BK 140 str. 2 d.

Tuo tarpu **šėimos samprata** yra dinamiška, tad jos bendrojo apibrėžimo Lietuvos teisinėje sistemoje nėra. Šeima apibūdinama remiantis įstatymų formuluotėmis. Pavyzdžiui, šėimos samprata civiliniame kodekse apibrėžiama nusakant šėimos nario sampratą, tad teisiniu požiūriu šeima yra grupė fizinių asmenų (dviejų ar daugiau), kuriuos sieja turtiniai ir asmeniniai neturtiniai santykiai, atsirandantys santuokos, bendro gyvenimo neįregistravus santuokos, kraujo giminystės, įvaikinimo ar kitokios vaikų priežiūros ir auklėjimo teisinės formos pagrindu¹¹³. Be kita ko, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – LR KT) 2011 metų rugsėjo 28 dienos nutarime yra išaiškinęs, kad: „<..> konstitucinė šėimos samprata grindžiama šėimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, t. y. santykių turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šėimos sampratai esminės reikšmės neturi¹¹⁴.“

BK 248 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad **šėimos nariai** yra kartu su nusikaltimą padariusiu asmeniu gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, taip pat nusikaltimą padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė), sutuoktinio tėvai¹¹⁵. Tai, kad partnerystė nebuvo įregistruota, netrukdo pripažinti asmenį kaltininko, su kuriuo tas asmuo bendrai gyveno, šėimos nariu. Pavyzdžiui: „A. P. nuteistas už tai, kad jis 2015 m. gruodžio 29 d. apie 23.00 val. <...>, sugriebė savo sugyventinei G. L. už plaukų ir kuokštą plaukų išpešė, po to smogė G. L. kumščiu ir spyrė koja, suduodamas ne mažiau kaip tris smūgius į įvairias kūno vietas, tuo padarydamas G. L. kraujosruvas kairės akies viršutiniame voke, kairiame skruoste, kairio kelio vidinėje pusėje, t. y. sužalojimus, sukėlusius G. L. nežymų sveikatos sutrikdymą, taip smurtaudamas jis savo veiksmais sukėlė savo šėimos nariui – sugyventinei G. L. fizinį skausmą ir nežymiai

¹¹² Ignalinos rajono apylinės teismas. 2015 m. spalio 2d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-96-664/2015.

¹¹³ MIKELĖNAS, V., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šėimos teisė. Vilnius: Justitia, 2002, p. 25.

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas, Valstybės Žinios, 2011, Nr. 118.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1d.), 248 str. 2d.

sutrikdė jos sveikatą¹¹⁶.“ Matyti, kad net ir asmenys, tarpusavyje nesusiję kraujo ryšiais ar neįteisinę savo santykių, pripažįstami šeimos nariais ir kaltininko smurtiniai veiksmai, nukreipti prieš tokius asmenis, kvalifikuojami kaip fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas savo šeimos nariui.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad artimojo giminaičio ir šeimos nario sąvokų turinys nėra tapatus, tačiau jomis gali būti apimami ir tie patys asmenys. Pažymėtina, kad sąvoka „artimi giminaičiai“ apima žmones, susijusius tam tikro laipsnio giminystės ryšiais, o sąvoka „šeimos nariai“ gali apimti tiek žmones, susijusius tam tikro laipsnio giminystės ryšiais, tiek žmones, tokiais ryšiais nesusijusius (kaip antai sutuoktinius, tėvus, vaikus, sugyventinius)¹¹⁷. Pavyzdžiui: „Kaltinamasis D. A. mušdamas ir smurtaudamas sukėlė fizinį skausmą šeimos nariui: D. A., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio,<...>, panaudojo fizinį smurtą prieš savo motiną J. A., t. y. du kartus sudavė jai ranka į veidą ir suėmęs už gerklės smaugė, tokiu būdu sukeldamas nukentėjusiajai fizinį skausmą. Be to, jis smurtaudamas sukėlė fizinį skausmą savo šeimos nariui: D. A., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio,<...>, pastūmė savo motiną J. A. bei, paėmęs už kojų, nutempė ją ant grindų, tokiu būdu sukeldamas jai fizinį skausmą. Be to, jis mušdamas ir kitaip smurtaudamas nežymiai sužalojo šeimos narį bei grasino nužudyti žmogų, <...> :D. A., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio,<...>, konflikto su motina J. A. metu pagrasino, kad ją nužudys ir pats pasikars, pargriovė J. A. ant grindų ir tyčia ne mažiau kaip 10 kartų smogė jai metaliniu plaktuku, skirtu mėsai mušti, pataikydamas į galvą ir į veidą, po to sugriebęs peilį juo mosikavo prieš nukentėjusiąją ir bandė ją sužaloti, tokiu būdu J. A. padarė dvi linijines muštines žaizdas galvos plaukuotoje dalyje viršugalvio kairėje pusėje, du juostų formos odos nubrozdinimus su poodinėmis kraujosruvomis aplinkui veide kaktos kairėje pusėje, netaisyklingos formos poodinę kraujosruvą kairės akies abiejuose vokuose ir kairiame skruoste su juostos formos odos nubrozdinimu kairiame skruoste, netaisyklingos formos poodinę kraujosruvą apatinės lūpos dešinėje pusėje, netaisyklingos formos poodinę kraujosruvą dešinio riešo priekiniame-išoriniame paviršiuje, šešis smulkius juostų formos paviršinius odos nubrozdinimus – nudrėskimus kairėje kaklo pusėje, smulkius paviršinius odos įbrėžimus dešiniame delne, kas sukėlė nukentėjusiajai nežymų sveikatos sutrikdymą. <...> Tokiu būdu D. A. mušdamas ir kitaip smurtaudamas nežymiai sužalojo šeimos narį <...>“¹¹⁸.

¹¹⁶ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. vasario 9d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-74-519/2017.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 64-3246.

¹¹⁸ Klaipėdos miesto apylinkės teismas. 2016 m. spalio 4 d. baudžiamasis įsakymas, Nr. 1-833-718/2016.

Matyti, kad šioje byloje artimojo giminaičio ir šeimos nario sąvokos yra glaudžiai susijusios, tarpusavyje persipina. Tad nenuostabu, kad šeimos nariais gali būti pripažįstami ir asmenys, įtraukiami į artimojo giminaičio sąvokos ribas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad BK 140 straipsnyje numatytas kvalifikuojantis požymis – fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas savo artimajam giminaičiui ar šeimos nariui, sąlyginai suteikia didesnę vertę artimojo giminaičio ar šeimos nario sveikatai, nei bet kurio kito asmens sveikatai. Asmens sveikata pati savaime yra nekvestionuojama vertybė, todėl abejonių kelia jos diferencijavimas pagal svarbą, juo labiau prioritetiniu laikant vien šeiminių ar giminystės ryšį. Todėl abejotina, ar artimojo giminaičio ar šeimos nario gyvybė, sveikata gali turėti kokį nors kitą reikšmingesnį požymį, pagal kurį jo gyvybė, sveikata būtų išskirta, palyginti su žmonėmis, kurie tokio požymio neturi¹¹⁹.

BK 140 straipsnio 1 dalyje numatyta sankcija asmeniui, padariusiam fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, yra viešieji darbai arba laisvės apribojimas, arba areštas, arba laisvės atėmimas iki vienerių metų. Tuo tarpu to paties straipsnio 2 dalyje numatyta sankcija už kvalifikuotą fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą yra viešieji darbai arba laisvės apribojimas, arba areštas, arba laisvės atėmimas iki dvejų metų. Matyti, kad BK 140 straipsnio 2 dalyje praplečiamos sankcijos ribos, griežtinama baudžiamoji atsakomybė remiantis artimojo giminaičio ar šeimos nario požymiu. Tai paaiškinama tuo, kad žmogaus gyvybė, jo asmens neliečiamumas, artimos giminystės santykiai, šeima, motinystė, tėvystė, vaikystė yra konstitucinės vertybės. Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įstatymų leidėjo diskreciją asmenims, kurie kėsinaisi į savo artimų giminaičių ar šeimos narių gyvybę, sveikatą, nustatyti griežtą baudžiamąją atsakomybę, kuri būtų diferencijuota atsižvelgiant į tokio kėsinosi pavojingumą. Atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis suponuoja tai, kad privalu stengtis užtikrinti, kad kiekvienas asmuo ir visa visuomenė būtų saugūs nuo nusikalstamų kėsinių¹²⁰. Be kita ko, numatyta griežtesnė laisvės atėmimo bausmė už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą savo artimajam giminaičiui ar šeimos nariui yra alternatyvi, tad teismas, skirdamas bausmę, atsižvelgęs į visas byloje esančias aplinkybes, gali ir neskirti nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui laisvės atėmimo bausmės.

---

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 64-3246.

¹²⁰ *Ibidem*.

3.3.2. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas mažamečiui asmeniui

Mažametystė, kaip fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantis požymis, numatyta BK 140 straipsnio 3 dalyje. Mažamečiu yra laikomas asmuo, jaunesnis nei keturiolikos metų¹²¹.

Asmens mažametystė dažniausiai yra akivaizdi, tačiau ne visada smurtiniai veiksmai prieš tokį asmenį bus pripažinti kvalifikuotu fizinio skausmo sukėlimu ar nežymiu sveikatos sutrikdymu. Tokiu atveju reikšmės turi nusikalstamą veiką padariusio asmens subjektyvus suvokimas, t. y. reikia nustatyti, ar kaltininkas žinojo, ar pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo suvokti, kad nukentėjęsysis dar neturi keturiolikos metų. Tai reiškia, kad jeigu kaltininkas sąžiningai klydo dėl nukentėjusiojo amžiaus, pagrįstai jį laikydamas vyresniu nei keturiolikos metų, inkriminuoti BK 140 str. 3 dalies, jei nėra kankinimo požymio, negalima¹²². Nukentėjusio asmens mažametystės, kaip fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojančios aplinkybės, įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme iš esmės pagrįstas tuo, kad mažamečiai dėl savo fizinių, psichinių, psichologinių savybių bei socialinės patirties stokos nesugeba savęs apginti nuo neteisėtų veiksmų, ypač fizinio smurto, jie priskiriami itin pažeidžiamai visuomenės grupei, kuriai reikalinga ypatinga teisinė apsauga.

Vaiko teisių apsaugos principas, įtvirtintas tiek tarptautinėje, tiek ir nacionalinėje teisėje, yra vaiko interesų viršenybės principas. Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės, ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, svarbiausia – vaiko interesai¹²³. LAT yra išaiškinęs, kad vaiko interesus nulemia vaiko, kaip sveikos, dorovingos, tvirtos bei intelektualios asmenybės, raida, jam turi būti suteikta galimybė turėti savo aplinką (tiek fizine, tiek socialine prasme), kurioje jis galėtų būti, užsiimti savo vystymuisi reikalingais dalykais, todėl kiekvienu atveju sprendžiant dėl vaiko interesų turi būti įvertinama reikšmingų faktų visuma¹²⁴. Vaiko teisių bei interesų apsaugos prioritetiškumas atsispindi ir administracinėje justicijoje. Už vaiko teisių pažeidimą yra numatyta administracinė

¹²¹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 146.

¹²² *Ibidem*.

¹²³ Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*, 1995 m. liepos 21 d., Nr. 60-1501.

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-444/2014.

atsakomybė¹²⁵, tad darytina išvada, kad vaiko teisės ir interesai yra saugomi bei ginami ne tik baudžiamosios teisės, bet ir kitų teisės šakų.

LAT praktikoje pripažįstama, kad baudžiamajai atsakomybei pagal BK 140 straipsnį kilti nepakanka vien tik fizinio sąlyčio su kito žmogaus kūnu. Būtina, kad dėl to nukentėjęs asmuo pajustų skausmą. Toks pojūtis turi būti taip išreikštas, kad aplinkiniai suprastų nukentėjusiojo skausmą, arba turi būti kreipimasis pagalbos į medikus¹²⁶. Fizinis skausmas yra nemalonus jausmas, įprastinės sveikos būsenos pokytis, sukeltantis neigiamą organizmo reakciją. Ar panaudoti smurtiniai veiksmai sukėlė didelio laipsnio skausmą, fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo kvalifikavimui reikšmės neturi, net jei smurtiniai veiksmai buvo nukreipti prieš mažametį asmenį: „Net trumpą laiką spaudžiant ranka kaklą, t. y. smaugiant, žmogui trukdoma kvėpuoti, tokiu būdu neabejotinai jaučiamas skausmas, juolab kai tai daro suaugęs žmogus mažamečiui, 3 metų vaikui. Šioje byloje buvo nustatyta mažamečiui sukulto fizinio skausmo išorinė išraiška – tai jo verkimas, taip pat vėlesnis jo rodymas į sukulto fizinio skausmo vietą – kaklo sritį. <...> Teismas konstatuoja, kad byloje yra pakankamai įrodymų, kad L. D. smurtavo prieš mažametį vaiką T. D. ir tuo sukėlė jam fizinį skausmą, t. y. yra įrodyta, kad jis padarė BK 140 straipsnio 3 dalyje numatyto nusikaltimo požymius atitinkančią veiką. Iš kaltinimo šalintina kaip neįrodyta aplinkybė, kad kaklas mažamečiui suspaustas stipriai, tačiau tai veikos kvalifikavimui pagal BK 140 str. 3 d. įtakos neturi, nes nusikalstamos sudėties požymiams konstatuoti pakanka įrodyti įvykusio fizinio smurto padarinius – fizinio skausmo sukėlimą mažamečiui¹²⁷.“

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas mažamečiui asmeniui dažnai yra laikomas sudėtine piktnaudžiavimo tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis dalimi (BK 163 str.). Šio nusikaltimo sudėtis konkuruoja su kitomis nusikaltimų sudėtimis, kuriose numatyta atsakomybė už atskirus smurtinius veiksmus. Teisinėje literatūroje teigiama, kad fizinis vaiko gniuždymas, numatytas BK 163 straipsnio sudėtyje, apima tokius padarinius, kaip fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą¹²⁸. Tačiau yra ir priešingų nuomonių: jeigu asmuo piktnaudžiaudamas teisėmis ir pareigomis padaro kitą nusikaltimą (gyvybei, sveikatai, seksualiniam neliečiamumui ir t. t.), veikos kvalifikuojamos kaip

¹²⁵ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. *TAR*, 2015 m. liepos 10 d., Nr. 11216, 72-80 str.

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. *2014 m. balandžio 4d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2A-5/2014.*

¹²⁷ Kėdainių rajono apylinkės teismas. *2016 m. spalio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-289-986/2016.*

¹²⁸ GRINEVIČIŪTĖ, K. *Tėvų ar kitų vaiko atstovų baudžiamoji atsakomybė už žiaurų elgesį su vaiku*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016, p. 55-56.

nusikalstamų veikų sutaptis¹²⁹. Pažymėtina, kad teismų praktika šiuo klausimu taip pat prieštaringa. K. Grinevičiūtė teigia, kad teismų praktikoje dauguma fizinio smurto naudojimo atvejų yra kvalifikuojami pagal sukeltus padarinius ir pateikia pavyzdį: V. K. nuteistas pagal BK 140 straipsnio 1 dalį ir 140 straipsnio 2 dalį už tai, kad suėmęs rankomis nepilnametei dukrai S. K. už kaklo ir smaugdamas ją sukėlė jai fizinį skausmą, be to, tuo pačiu metu ir toje pačioje vietoje, vieną kartą spyrė koja savo mažamečiui sūnui G. K. į dešinę šoną ir sukėlė jam fizinį skausmą. Tačiau autorė pabrėžia, kad iš esmės analogiškoje byloje priimtas kitoks sprendimas ir pateikia tokį pavyzdį: P. B. nuteistas pagal BK 163 straipsnį už tai, kad piktnaudžiavo tėvo teisėmis ir pareigomis fiziškai ir psichiškai gniuždydamas vaiką, t. y. namuose konfliktavo su šeimos nariais (žmona ir dukromis) nepilnametės dukros J. B. akivaizdoje bei tęsdamas savo veiksmus panaudojo prieš dukrą J. B. fizinį smurtą, rankšluosčiu smaugdamas kaklą, verždamas juosmens srityje, tuo padarydamas nežymų sveikatos sutrikdymą¹³⁰. Tik BK 163 straipsnio taikymas esant ir fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėčiai yra kritikuotinas, nes tokiu atveju ne tik nepakankamai ginamas baudžiamojo įstatymo saugomas gėris – sveikata, bet ir nepagrįstai švelninama nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinė padėtis. Tai grindžiama tuo, jog teismui paliekama galimybė skirti švelnesnes bausmes, nei numatytos BK 140 straipsnyje, nes numatytos laisvės atėmimo bausmės sankcija už piktnaudžiavimą tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ir pareigomis yra griežtesnė nei BK 140 straipsnyje, tačiau BK 140 straipsnio 1 ir 2 dalyse nenumatyta galimybė paskirti baudą, o vadovaujantis BK 163 straipsniu tai galima padaryti¹³¹.

Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas asmeniui, neturinčiam keturiolikos metų laikytinas vienu iš šių nusikaltimų kvalifikuojančių požymių, numatytų BK 140 straipsnio 3 dalyje. Šiai veikai kvalifikuoti neturi reikšmės smurtinių veiksmų stiprumas, nes bet kokie smurtiniai veiksmai prieš vaikus yra draudžiami įstatymo¹³². Jei mažamečiui asmeniui buvo sukeltas fizinis skausmas ar nežymiai sutrikdyta sveikata, o smurtinius veiksmus atliko tėvai, globėjai ar rūpintojai, veika turėtų būti kvalifikuojama kaip idealioji BK 140 str. 3 d. ir 163 str. sutaptis.

---

¹²⁹ *Ibidem*, p. 56.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 56-57.

¹³¹ *Ibidem*, p. 57.

¹³² Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996 m. kovo 14 d. Nr. 33-807; Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1d.); Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. *TAR*, 2015 m. liepos 10 d., Nr. 11216; ir kt.

3.3.3. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas kankinant nukentėjusį asmenį

BK 140 straipsnio 3 dalyje be mažametystės yra numatytas dar vienas fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantis požymis – kankinimas. LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimu „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ teismas pateikė kankinimo sampratą. Jame nurodyta, kad kankinimas – tai tam tikrą laiką trunkantys veiksmai, sukeltantys dideles fizines, dvasines kančias nukentėjusiajam tiesioginiu poveikiu į jo kūną arba sudarantys sąlygas kilti tokioms kančioms (dėl skausmo, alkio, troškulio, šalčio, karščio, verčiant atlikti nukentėjusį žeminančius veiksmus ir pan.)¹³³. Tuo tarpu R. Drakšas ir R. Valutytė pateikia tokią kankinimo sampratą: kankinimas – tai bet kokia neteisėta veika, kuria asmeniui tyčia sukeliama stiprus fizinis ar psichinis skausmas arba kančia, arba kuri sudaro sąlygas tokiam skausmui ar kančiai atsirasti¹³⁴.

Šiuo atveju matyti, kad LAT pateikta kankinimo samprata apima tam tikrą laiką trunkančius veiksmus. Tai reiškia, kad kaltininko smurtiniai veiksmai turi trukti atitinkamą laiko tarpą, o momentinis stiprus smurtinis poveikis nukentėjusiojo asmens kūnui nebus laikomas kankinimu. Dėl šios priežasties minėtoje R. Drakšo ir R. Valutytės kankinimo formuluotėje atsisakyta veiksmų ilgalaikiškumo, o kankinimu pripažįstami ir trumpalaikiai, neapimantys tam tikro laiko tarpo smurtiniai veiksmai, jei šie sukėlė stiprų skausmą nukentėjusiajam. Atsižvelgiant į abi kankinimo sampratas, manytina, kad fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas kankinant yra tie atvejai, kai prieš nukentėjusiajam sukeltant fizinį skausmą ar nežymiai sutrikdant jo sveikatą ar veikos darymo metu sukeliama fizinė kančia jį mušant, deginant, marinant badu, sušaldant, žeminant ir pan., pavyzdžiui: „Kaltinamasis V. M. sukėlė fizinį skausmą kankindamas nukentėjusį asmenį : <...>, kastetu apie 10 kartų sudavė į galvą Ž. M., po to grasindamas liepė pastarajam eiti į butą, esantį Stanevičiaus g. 9-4, Vilniuje, kuriame pargriovė Ž. M. ant grindų, surišo kojas ir rankas už nugaros, sudavė 5 kartus grandinėle per galvą, peiliuku įpjovė kairę ausį, ne mažiau kaip 6 kartus peiliuku dūrė ir įpjovė Ž. M. į galvą, nulaužta kėdės koja apie 10 kartų sudavė nukentėjusiajam į įvairias kūno dalis, užgesino cigaretę į Ž. M. kairę veido pusę prie nosies, paėmęs peilį jo geležtę kišo po dešinės rankos bevardžiu pirštu, užpylė losjoną po skutimosi Ž. M. ant galvos ir veido žaizdų, po ko žiebtuvėliu

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, *Teismų praktika*, Nr. 21.

¹³⁴ DRAKŠAS, R., VALUTYTĖ, R. Baudžiamosios atsakomybės už kankinimą nustatymo ir įgyvendinimo problemos Lietuvoje. *Teisė*, 2010 74, p. 46-56.

uždegė nukentėjusiojo galvą ir veidą, ir tokiais savo ilgai trunkančiais, žiauriais ir kankinančiais veiksmais sukėlė daugkartinį ir ilgai trunkantį fizinį skausmą Ž. M.¹³⁵“

3.3.4. Procesiniai fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo aspektai

BK 140 str. 4 dalyje numatyta, kad fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, nesant veiką kvalifikuojančių požymių, padaręs asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas arba kai ikiteisminis tyrimas pradėtas nustačius smurto artimoje aplinkoje požymių. Tokiu atveju byla pradedama privataus kaltinimo tvarka, o ikiteisminis tyrimas neatliekamas¹³⁶. Paminėtina, kad privataus kaltinimo byloje skundą paduoda ir kaltinimą teisme palaiko nukentėjusysis, kuris teisme įgyja kaltintojo statusą. Tačiau tais atvejais, kuomet nukentėjusysis dėl nepilnametystės, fizinių ar psichinių trūkumų negali pasinaudoti visomis nukentėjusiojo teisėmis, paduoti pareiškimą ir palaikyti kaltinimą teisme gali jo teisėtas atstovas. Pastarasis kaltinimą teisme gali palaikyti vienas arba kartu su nukentėjusiuoju¹³⁷. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad jei fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas turi visuomeninę reikšmę ar padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtą savo interesų, prokuroras, nesvarbu, ar yra nukentėjusiojo skundas arba jo teisėto atstovo pareiškimas, dėl šių veikų privalo pradėti baudžiamąjį procesą, o jei procesas jau buvo pradėtas privataus kaltinimo tvarka, prokuroras privalo palaikyti valstybinį kaltinimą toje byloje¹³⁸.

Pažymėtina ir tai, kad jei fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas turi smurto artimoje aplinkoje požymių, ikiteisminis tyrimas pradedamas, nesvarbu, ar yra nukentėjusiojo skundas arba jo teisėto atstovo pareiškimas. Šiuo atveju artima aplinka laikytina aplinka, kurią sudaro asmenys, siejami arba praeityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį¹³⁹. Apžvelgus Lietuvos teismų praktiką matyti, kad didžioji dauguma bylų, susijusių su fizinio skausmo sukėlimu ar nežymiu sveikatos

---

¹³⁵ Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2013 m. gegužės 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-1028-851/2013.

¹³⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002 m. balandžio 9 d. (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1 d.), Nr. 37-1341, 407 str.

¹³⁷ *Ibidem*, 408 str.

¹³⁸ *Ibidem*, 409 str. 1-2 d.

¹³⁹ Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. 2011 m. birželio 14 d. Nr. 72-3475 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1 d.), 2 str. 1 d.

sutrikdymu, yra smurto artimoje aplinkoje atvejai. Tokia padėtis susidarė kriminalizavus smurtą artimoje aplinkoje, kuomet bet kokio konflikto, vykstančio tarp šeimos narių ar artimų giminaičių, metu fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas yra fiksuojamas kaip smurto artimoje aplinkoje apraiška.

Tipinės situacijos vizualizacijai galima pateikti keletą pavyzdžių: „V.V., smurtaudamas artimoje aplinkoje, sukėlė fizinį skausmą savo sugyventinei D. M., o būtent: kaltinamasis <...> būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, namuose, priklausančiuose jo sugyventinei D. M., kilusio konflikto tarp jo ir sugyventinės D. M. metu, tyčia, kambaryje lovoje gulintys sugyventinei, sudavė kumščiu vieną smūgį į galvą, po to vieną smūgį kumščiu į dešinę šoną ir vieną smūgį koja į dešinę šoną, padarydamas sugyventinei D. M. kraujosruvą dešiniajame šone, tokiu būdu sukeldamas nukentėjusiajai D. M. fizinį skausmą. Šiais savo veiksmais V. V. padarė nusikalstamą veiką, numatytą LR BK 140 str. 2 d.¹⁴⁰“; „R. N. 2016-01-17 apie 16.00 val. bute <...>, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, 2 kartus sudavė ranka savo sugyventinei I. K. į veido sritį ir rankomis stumdė ją, tokiu būdu savo šeimos narei sukėlė fizinį skausmą.¹⁴¹“; „E. G. nuteistas už tai, kad jis 2016 m. kovo 9 d. apie 20.40 val. bute, esančiame <...>, tyčia du kartus spyrė koja į šonkaulius savo šeimos nariui – sugyventinei D. Č., kas sukėlė jai fizinį skausmą.¹⁴²“.

Matyti, kad esant smurto artimoje aplinkoje atvejui, baudžiamoji atsakomybė asmeniui, sukėlusiam fizinį skausmą ar nežymiai sutrikdžiusiam sveikatą nukentėjusiajam, kyla pagal BK 140 straipsnio 2 dalį, t.y. jo atlikta nusikalstama veika atitinka BK įtvirtintą nusikaltimo sudėtį su kvalifikuojančiu veika požymiu – fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą artimajam giminaičiui ar šeimos nariui.

---

¹⁴⁰ Trakų rajono apylinkės teismas. 2017 m. sausio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-24-213/2017.

¹⁴¹ Kauno apylinkės teismas. 2016 m. liepos 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-1239-917/2016.

¹⁴² Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-345-135/2016.

4. Fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo mažareikšmiškumo problema

Teismai, sprenddami klausimą dėl fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo fakto buvimo, neretai susiduria su mažareikšmiškumo problema. LAT senatas savo 2000 m. gruodžio 21d. nutarime pažymi, kad veika laikoma mažareikšme, kai kaltininko veikimas ar neveikimas formaliai, kad ir turi kurios nors baudžiamojo įstatymo numatytos veikos požymių, tačiau nėra pavojingas. Formalus veikimo ar neveikimo atitikimas baudžiamojo įstatymo numatytos veikos požymiams reiškia, kad kaltininko veikoje yra visi tam tikrame BK specialiosios dalies straipsnyje numatytos nusikaltimo sudėties požymiai, tačiau dėl kai kurių iš jų konkretaus turinio veika (dėl mažareikšmiškumo) yra nepavojinga ir dėl to tokia veika nėra nusikaltimas. Jeigu kaltininko veikoje nėra kurio nors nusikaltimo sudėties požymio, baudžiamąją bylą atsisakoma iškelti, o iškelta byla nutraukiama arba priimamas išteisinamasis nuosprendis ne dėl veikos mažareikšmiškumo, o dėl nusikaltimo sudėties nebuvimo ar kitais pagrindais. Veika nėra pavojinga, jei ji nedaro esminės žalos įstatymo ginamoms vertybėms arba nekelti grėsmės tokiai žalai atsirasti, t. y. nors joje yra pavojingos veikos požymių, tačiau veikos pavojingumas nesiekia to laipsnio, kuris būtinas baudžiamajai atsakomybei atsirasti¹⁴³.

Minėto LAT senato nutarimo 15 punkte teigiama, kad neturėtų būti pripažintos mažareikšmėmis veikos, kuriomis buvo padaryta ar siekiama padaryti fizinę žalą kito asmens sveikatai. Tačiau, prieštaraudamas sau ir sukeldamas daug neaiškumų, LAT tame pačiame senato nutarime teigia, kad tam tikrais atvejais, atsižvelgdamas į padarytos veikos tikslus ir motyvus, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, nusikaltimo padarymo būdą, intensyvumą bei kitus požymius, teismas veiką, kuria kitam asmeniui padarytas tyčinis lengvas kūno sužalojimas, smūgių sudavimas, gali pripažinti mažareikšme¹⁴⁴. Matyti, kad žmogaus sveikata ir neliečiamumas yra pripažįstami vieni iš svarbiausių baudžiamojo įstatymo saugomų gėrių, asmuo privalo būti apsaugotas nuo neteisėto fizinio poveikio, o už žalos padarymą kito asmens sveikatai turi būti baudžiama, tačiau gali būti daroma ir išimčių.

Kaip minima LAT senato nutarime, sprendžiant klausimą dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo, atsižvelgiama tiek į veikos objektyviuosius (kokios baudžiamojo

---

¹⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 29 „Dėl teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis“. *Teismų praktika*, Nr. 14.

¹⁴⁴ *Ibidem*.

įstatymo saugomos vertybės pažeistos ir jų pažeidimo laipsnis, veikos ypatumai, nusikaltimo dalykas ir jo ypatumai, kilę padariniai, nusikaltimo padarymo būdas, laikas vieta), tiek į subjektyvius požymius (apibrėžta ar neapibrėžta tyčia, tyčios kryptingumas, tikslai, motyvai). Kiekvienu konkrečiu atveju, remdamasis byloje nustatytomis aplinkybėmis, teismas sprendžia ar nusikaltimas laikytinas mažareikšmiu. Priimant sprendimą byloje būtina atsižvelgiant į visas reikšmingas bylos aplinkybes. Šiuo atveju ginčytinas klausimas, kokios aplinkybės laikytinos reikšmingomis, o kokios ne. Kadangi manytina, jog mažareikšmiškumas nustatomas vertinant veikos pavojingumą, todėl būtina atsižvelgti į aplinkybių visumą: kokių tikslų buvo siekta, dėl kokios priežasties buvo panaudoti fiziniai smurtiniai veiksmai ir kaip jie buvo panaudoti, kas juos panaudojo, į ką buvo nukreipti smurtiniai veiksmai. Esant vienoms aplinkybėms fiziniai smurtiniai veiksmai gali būti pripažinti nepavojingais ir asmuo bus išteisintas, esant kitoms – mažareikšmiai ir asmuo bus atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, o trečioms – iš tiesų pavojinga veika, kai asmeniui bus skiriama bausmė¹⁴⁵. Fiziniai kontaktai, atsiradę panaudojant neintensyvius smurtinius veiksmus ir kurie nepadaro reikšmingos žalos asmens sveikatai ar kūno neliečiamumui, neturėtų užtraukti baudžiamosios atsakomybės. Tačiau visais atvejais turi būti įvertintas smurtinių veiksmų pobūdis ir intensyvumas, sukeltų padarinių stiprumas, tyčios kryptingumas ir kitos aplinkybės.

Teisėneje literatūroje mažareikšmiu nusikaltimu pripažįstama veika, kuri tik formaliai atitinka nusikaltimo sudėties požymius, bet iš esmės nedaro žalos įstatymo saugomoms vertybėms ar nesukelia pavojaus tokiai žalai atsirasti, arba kuri nesiekia tokio pavojingumo laipsnio, dėl kurio būtų tikslinga kaltininką už padarytą nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybėn¹⁴⁶. Pagal susiklosčiusią teismų praktiką pažymėtina, kad atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo yra teismo teisė, bet ne pareiga. Padarytos veikos mažareikšmiškumas ir nepavojingumas yra vertinamieji požymiai. Tokiu atveju turi reikšmės žalingų padarinių dydis, dalykas, į kurį buvo kėsintasi, nusikaltimo padarymo būdas, sąlygos ir aplinkybės, kaltės forma, tyčios kryptingumas, motyvai, tikslai¹⁴⁷.

Teismai, grįsdami savo argumentus dėl veikos mažareikšmiškumo, neretai remiasi ir protingumo, sąžiningumo, proporcingumo, teisingumo principais: „Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, <...>, daro išvadą, kad pirmosios instancijos teismas padarė teisingą

---

¹⁴⁵ GRINEVIČIŪTĖ, K. Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*, 2014, 21(2), p. 599-614.

¹⁴⁶ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 232-237.

¹⁴⁷ Šakių rajono apylinkės teismas. 2011 m. spalio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-82-876/2011.

išvadą, kad Z. M. atlikti veiksmai formaliai atitinka LR BK 140 str. 2 d. numatyto nusikaltimo sudėties požymius, tačiau jo padaryta veika pagal jos objektyvių ir subjektyvių požymių turinį, jų pasireiškimą, nėra pasiekusi tokio pavojingumo laipsnio, kad vertinant šią veiką pagal protingumo, proporcingumo, teisingumo ir kitų bendrųjų teisės principų nuostatas, taip pat BK 37 straipsnio nuostatų kontekste, būtų pagrįstas represinių baudžiamojo proceso, baudžiamosios teisės priemonių taikymas. Nagrinėjamoje byloje esančiomis aplinkybėmis nustatčius Z. M. veikos mažareikšmiškumą, jis pagrįstai nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas, o baudžiamoji byla jo atžvilgiu nutraukta (LR BK 37 str.). <...> Išsamiai ištyrusi bylos medžiagą, kolegija pritaria pirmosios instancijos teismo išvadai, kad, nors Z. M. savo kaltės dėl smurtavimo prieš nukentėjusią nepripažino, tačiau byloje surinktais ir nuosprendžiu įvertintais įrodymais nustatyta, jog jis žodinio konflikto metu koja įspyrė 2 kartus į sėdmenis ir 2 kartus ranka sudavė į sprandą savo seseriai D. P.. Nagrinėjant bylą apeliacine tvarka buvo apklausta liudytoja D. P. ir Z. M. motina S. M., kuri parodė, kad jos dukterys D. P. ir Z. B. pačios inicijuoja konfliktus su broliu Z. M.. <...> Suduoti smūgiai nesukėlė liekamųjų reiškinių D. P. sveikatai, ant nukentėjusios kūno neliko sumušimo žymių. Kolegijos nuomone, minėtų Z. M. veiksmų nėra pagrindo laikyti tiek pavojingais, kad vertinant šią veiką pagal protingumo, proporcingumo, teisingumo ir kitus bendruosius principus, jam būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė. Nagrinėjamu atveju, pirmosios instancijos teismas teisingai pritaikė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotą praktiką kaltininkų veiksmus vertinti ne formaliai, bet kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgti į visų veikos požymių – objektyviųjų ir subjektyviųjų – išraišką konkrečiame nusikaltime. <...> LR BK 37 str. numatyta galimybė atleisti nusikaltimą padariusį asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu dėl padarytos žalos dydžio, nusikaltimo dalyko ar kitų nusikaltimo požymių ypatumų veika pripažįstama mažareikšme¹⁴⁸.“ Matyti, kad vertinant ar padaryta priešinga teisei veika gali būti pripažinta mažareikšme, visas bylos aplinkybes būtina įvertinti protingai, sąžiningai, proporcingai ir teisingai. Turi būti vertinami abiejų šalių, kaltininko ir nukentėjusiojo, tarpusavio santykiai, kurie šiuo nagrinėtu atveju buvo konfliktiški. Teismų praktikoje labai dažni atvejai, kuomet mažareikšme veika pripažįstamas fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas, padarytas per abipusį konfliktą, peraugusį į smurtinius veiksmus. Tokiais atvejais, kaip ir pateiktame pavyzdyje, teismai dažniausiai atleidžia kaltininką nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo.

---

¹⁴⁸ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-65-316/2015.

Tačiau neretas atvejis, kuomet konfliktuojančios šalys vis tik yra traukiamos baudžiamojon atsakomybėn už konflikto metu sukeltą fizinį skausmą ar nežymų sveikatos sutrikdymą: „Tarp kaltinamojo D. G. ir nukentėjusiojo S. Ž. 2015 m. rugpjūčio 28 d., <...>, iš pradžių iškilo žodinis konfliktas dėl siauroje automobilių pravažiavimo gatvelėje atidarytų vartelių, kurie trukdė nukentėjusiajam S. Ž. pravažiuoti su automobiliu, ko pasekoje buvo panaudotas fizinis smurtas. Tai, kad iš pradžių vyko žodinis konfliktas, patvirtino tiek pats kaltinamasis D. G., tiek nukentėjusysis S. Ž., tiek apklausti byloje liudytojai.<...> Kaltinamojo D. G. nusikalstama veika negali būti pripažinta mažareikšme, padaryta atsižvelgus į visus objektyvius ir subjektyvius požymius bei LAT senato 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimo Nr. 29 „Dėl teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis“ 15 punktą, kuriame yra išaiškinta, kad neturėtų būti pripažintos mažareikšmėmis veikos, kuriomis buvo padaryta ar siekiama padaryti fizinę žalą kito asmens sveikatai. <...> todėl kaltinamojo D. G. nusikalstama veika negali būti pripažinta mažareikšme¹⁴⁹.“ Tokia nevienalytė teismų praktika parodo šios nusikalstamos veikos vertinimo problematiką. Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad šiuo nagrinėjamu atveju teismas formaliai vadovavosi LAT senato nutarime įtvirtinta nuostata dėl negalimumo veiką pripažinti mažareikšme, jei ja buvo padaryta ar siekiama padaryti fizinę žalą kito asmens sveikatai. Teismas neatsižvelgė į tame pačiame senato nutarime įtvirtintą išimtį, jog tam tikrais atvejais, įvertinus visas bylos aplinkybes, galima pripažinti nusikaltimą mažareikšmiu, net jei veikos objektas yra žmogaus sveikata ar jo kūno neliečiamumas. Ši nuostata minėtame teismo nuosprendyje net nebuvo svarstyta, nors ir smurtiniai veiksmai buvo atlikti tarpusavio konflikto metu, kuomet abi konflikto šalys viena kitos atžvilgiu panaudojo fizinius smurtinius veiksmus, kurių pasekmė – fizinio skausmo kilimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas.

Esminiu nusikaltimo mažareikšmiškumo kriterijumi laikytini kilę padariniai, tačiau pasitaiko atvejų, kuomet teismai ne visada tinkamai įvertina padarytos žalos dydį: „D. C. kilusio konflikto tarp mažametės dukters K. C. metu, sugriebusi ją už galvos, pastūmė, nuo ko ji nugriuvo ir susitrenkė galvą į dujinę. Po to, dukrai išbėgus iš namų ir pargriuvus, sudavė tris kartus ranka į nugaros sritį bei du kartus spyrė į kojas, tuo sukeldama K. C. nežymų sveikatos sutrikdymą. Teismas atsižvelgdamas į įvykio kilimo priežastis, asmeninius kaltinamosios ir nukentėjusiosios santykius, konstatavo, kad yra pagrindas taikyti BK 37 straipsnį. Nustatė, kad dėl nukentėjusiosios netinkamo elgesio kilo incidentas, kuris paveikė D. C. elgesį, lėmusį jos daromos veikos tikslus ir motyvus. K. C.

---

¹⁴⁹ Kauno apylinkės teismas. 2016 m. vasario 9 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje, Nr. PK-202-825/2016.

kokie nors rimtesni sužalojimai nebuvo padaryti¹⁵⁰.“ Šiuo atveju matyti, kad veika sukėlė nežymų sveikatos sutrikdymą (kilo žalingi padariniai), o nusikaltimas padarytas prieš mažametį asmenį. Teismai daugeliu atveju, taikydami atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo, remiasi LAT senato nutarime įtvirtinta nuostata, kad bet kokie fiziniai smurtiniai veiksmai, nukreipti prieš kito asmens sveikatą ar kūno neliečiamumą, negali būti pripažįstami mažareikšmiais (su išimtimis), tačiau šiuo atveju buvo remiamasi nukentėjusios netinkamu elgesiu ir taip pateisinami kaltininkės smurtiniai veiksmai. Aptariamasis teismo nuosprendis kelia didelių abejonių dėl vaiko interesų gynbos ir užtikrinimo. Bet koks smurtas prieš vaikus yra nepateisinamas, net jei ir vaiko elgesys buvo provokuojantis. Turi būti atsižvelgiama į mažamečio vaiko fizinį, protinį, socialinį nesubrendimą, nesugebėjimą apginti savo interesų.

Teisinėje literatūroje teigiama, kad Lietuvos teismai nepripažįsta fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo kaip mažareikšmio nusikaltimo, jei yra šios sąlygos: 1) rezultatui pasiekti buvo naudojami įrankiai ir priemonės; 2) smūgiai buvo suduoti į gyvybiškai svarbius organus; 3) naudojamas intensyvus ir ilgalaikis smurtas; 4) yra keli nukentėjusieji; 5) smurtas pavartotas nukentėjusiajam artimoje aplinkoje¹⁵¹.

Pažymėtina, kad BK 140 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatyti fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantys požymiai: veikos padarymas prieš savo artimą giminaitį, šeimos narį, mažametį asmenį bei kankinimas. Aktualu aptarti, kokią įtaką gali daryti kvalifikuojantys požymiai pripažįstant nusikaltimą mažareikšmiu. Jei baudžiamosios atsakomybės atsiradimas sietinas su vertinamuoju nusikaltimo sudėties požymio – kankinio – egzistavimu, tuomet jį nustačius veikos pripažinimas mažareikšme negalimas. Kankinimo požymis daro veiką pavojingą, todėl teismas negali laikyti jos daugiau ar mažiau pavojinga ir jos pagrindu pripažinęs veiką mažareikšme atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės¹⁵².

Fizinio skausmo sukėlimo artimam giminaičiui, šeimos nariui ar mažamečiui asmeniui nusikaltimo sudėtis BK suformuluota taip, kad pavojingumas, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, gali būti labai skirtingas. Šie nusikalstamą veiką kvalifikuojantys požymiai, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, nepašalina galimybės pripažinti veiką mažareikšme, tačiau taip pat turi būti atsižvelgiama ir į nusikaltimą bei kaltininką apibūdinančių požymių visumą. K. Grinevičiūtė savo moksliniame straipsnyje,

---

¹⁵⁰ Šilutės rajono apylinkės teismas. 2006 m. gruodžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-449-351/2006.

¹⁵¹ GRINEVIČIŪTĖ, K. Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*, 2014, 21(2), p. 599-614.

¹⁵² *Ibidem*.

aptarinėdama galimybę fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą pripažinti mažareikšmiu nusikaltimu, nurodo, jog net ir esant kvalifikuojančiam požymiui – fizinis skausmas sukeltas ar padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas mažamečiui, galima kaltininką atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo. Svarbu tai, kad veikos pavojingumas nesiektų to laipsnio, kuris būtinas baudžiamajai atsakomybei atsirasti¹⁵³. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas draudžia visų formų smurtą prieš vaikus, įskaitant fizinės bausmės¹⁵⁴. Todėl darytina išvada, kad fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas gali būti pripažintas mažareikšmiu nusikaltimu esant tik tam tikriems nusikalstamą veiką kvalifikuojantiems požymiams: artimas giminaitis, šeimos narys. Bet kuriuo atveju turi būti vertinamos visos konkrečios bylos aplinkybės. Esant kankinimo požymiui, taip pat jei nusikalstama veika buvo nukreipta prieš mažametį asmenį, nusikaltimas negali būti pripažintas mažareikšmiu, o kaltininkas negali būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės.

Pažymėtina, kad baudžiamoji atsakomybė už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą gali būti taikoma tik tuo atveju, kai asmens elgesio neteisėtumas siekia būtiną baudžiamosios atsakomybės taikymui pavojingumo laipsnį. Baudžiamosios atsakomybės taikymo kriterijais taip pat laikytini sukulto skausmo intensyvumas ir stiprumas, skausmo keliamas pavojus konkretaus žmogaus sveikatai. Be kita ko, fizinio skausmo konstatavimui nėra būtinos specialios medicininės žinios, faktą nustatyti gali ir teismas, remdamasis byloje esančiais duomenimis. Priešingai, konstatuojant nežymaus sveikatos sutrikdymo faktą būtina remtis medicininėmis išvadomis. Nežymus sveikatos sutrikdymas ar fizinio skausmo sukėlimas pagal pavojingumą gali būti labai skirtingo pobūdžio, todėl galimi atvejai, kai asmuo bus atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo. Tačiau pabrėžtina, kad negalima atleisti kaltininko nuo baudžiamosios atsakomybės dėl fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo nusikaltimo mažareikšmiškumo, jei fiziniai smurtiniai veiksmai buvo nukreipti prieš mažametį asmenį, taip pat jei buvo kankinimo požymis.

---

¹⁵³ *Ibidem*.

¹⁵⁴ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996 m. kovo 14 d. Nr. 33-807; Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1d.), 10 str. 2 d.

5. Baudžiamosios atsakomybės priemonės, taikomos už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą

Baudžiamoji atsakomybė, kaip viena iš teisinių atsakomybės rūšių, suprantama kaip valstybės baudžiamųjų teisinių priemonių visuma, taikoma nusikaltimą padariusiam asmeniui¹⁵⁵. Paminėtina, kad baudžiamosios atsakomybės realizavimo pagrindas yra asmens veikos požymių atitikimas nusikalstamos veikos sudėties požymiams, o vienas iš pagrindinių baudžiamosios atsakomybės realizavimo būdų yra bausmės paskyrimas nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui. Kiekviena bausmė turi atitikti BK 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą bausmės paskirtį. Taip pat, skiriant bausmes už nusikalstamas veikas, būtina vadovautis BK 54 straipsnyje numatytais bendraisiais bausmių skyrimo pagrindais.

Pažymėtina, kad BK įtvirtintas teisingumo principas suteikia teismams galimybę paskirti švelnesnę bausmę, negu straipsnio sankcijoje numatyta švelniausia bausmė, jeigu ji aiškiai prieštarautų teisingumo principui. Ši nuostata įtvirtinta BK 54 straipsnio 3 dalyje, kuri, be minėtų aplinkybių, taikoma tada, kai nėra galimybės paskirti švelnesnę bausmę remiantis BK 62 straipsnio nuostatomis. Kadangi BK yra vientisas aktas, skiriant bausmes turi būti vadovaujama ne tik specialiosios dalies normomis, bet ir bendrosios dalies normomis. Tad teigtina, kad bausmės skyrimas yra BK bendrosios ir specialiosios dalies normų sąveikos rezultatas.

Paminėtina ir tai, kad straipsnių sankcijose bausmės išvardintos eiliškumu nuo švelniausios iki griežčiausios, kas parodo švelnesnių, su laisvės atėmimu nesusijusių bausmių prioritetiškumą. Teismai, skirdami bausmes, visų pirma turi įvertinti galimybę asmeniui skirti bausmę, nesusijusią su laisvės atėmimu, jei ji numatyta straipsnio sankcijoje. Be kita ko, viena iš bausmės paskirčių yra teisingumo principo įgyvendinimas, taigi kiekvienas kaltininkas turi teisę į teisingą bausmę, kuri įgyvendinama individualizuojant bausmę. BK 61 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad teismas, įvertinęs atsakomybę sunkinančias ir lengvinančias aplinkybes, taip pat BK 54 straipsnio 2 dalyje numatytas aplinkybes, parenka bausmės rūšį, o bausmės dydį skaičiuoja nuo jos vidurkio. Galima teigti, kad tokiu būdu teismui suteikiama galimybė skirti bausmę atsižvelgiant į konkrečios veikos padarymo aplinkybes ir kaltininko asmenybę, taip pat užtikrinama kaltininko teisė į teisingą bausmę.

Viena svarbiausių bausmės individualizavimo sąlygų yra atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių nustatymas. BK 61 straipsnyje numatyta šių aplinkybių įtaka

---

¹⁵⁵ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*: vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 366.

bausmės rūšiai ir dydžiui. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad remiantis minėtu straipsniu, teismas, skirdamas bausmę, visų pirma, motyvuotai parenka sankcijoje numatytą bausmės rūšį, įvertinęs atsakomybę lengvinančių ar sunkinančių aplinkybių buvimą, jų pobūdį, kiekį bei tarpusavio santykį, paskiria konkrečią bausmę, skaičiuojant nuo bausmės vidurkio. Aptariamo straipsnio 4 dalyje įtvirtinta norma turėtų daryti įtaką skiriamos laisvės atėmimo bausmės trumpėjimui, tuo pačiu, ir baudžiamosios politikos švelnėjimui.

Fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą įstatymų leidėjas priskyrė prie nesunkių nusikaltimų grupės, atsižvelgiant į BK 11 straipsnio 3 dalį. Toks išskyrimas grindžiamas BK 140 straipsnyje numatyta sankcija (konkreči bausmė – laisvės atėmimas) ir jos dydžiu (trukmė). Aptariamo straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo padarymu kaltinamam asmeniui numatyta laisvės atėmimo bausmė iki vienerių metų, 2 ir 3 dalyse – laisvės atėmimo bausmė iki 2 metų. Matyti, kad už BK 140 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos padarymą numatyta sankcija – bausmė neviršija trejų metų laisvės atėmimo, o galimas maksimumas – 2 metai. Tuo tarpu vadovaujantis BK 50 straipsnio 2 dalimi, trumpiausias laisvės atėmimo terminas, kuris gali būti skiriamas už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, yra trys mėnesiai.

Atlikus teismų praktikos analizę galima teigti, kad už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą veiką padariusiam asmeniui skiriama laisvės atėmimo bausmė tik esant nusikaltimą kvalifikuojantiems požymiams, taip pat kaltininko atsakomybę sunkinančioms aplinkybėms, pavyzdžiui: „Kaltinamasis M. K. mušdamas nežymiai sutrikdė mažamečio sveikatą <...> tyrimo metu nenustatytu kietu buku nedidelio riboto paviršiaus daiktu ar daiktais sudavė mažiausiai šešis smūgius mažamečiam sūnui D. K., gim. 2012 m., į veido ir nugaros sritis, padarydamas nukentėjusiajam nedideles poodines kraujosruvas akių aplinkoje, nosies nugarėlėje, smakro kairėje pusėje, sprando kairės pusės ir dešinės mentės srityse, kurios kiekviena atskirai ir sužalojimų visuma kvalifikuojama nežymiu sveikatos sutrikdymu, tuo padarė nusikaltimą, numatytą LR BK 140 str. 3 d. <...> Skiriant bausmę kaltinamajam atsižvelgiama į tai, kad jis padarė nesunkų nusikaltimą, į kaltinamojo asmenybę – buvo nuteistas, tame tarpe ir už analogišką nusikaltimą, baustas administracine tvarka, nusikalstamas veikas daro sistemingai, taip pat į tai, kad, kaip nustatyta iš VTAS atstovės, socialinių darbuotojų paaiškinimų, kaltinamasis netinkamai prižiūri vaikus, su vaikais, šiuo metu apgyvendintais socialinių paslaugų centre, nebendruoja, jų nelanko, ir manoma, kad yra pagrindas paskirti laisvės atėmimo bausmę

sankcijos ribose. <...> M. K. pripažinti kaltu pagal LR BK 140 str. 3 d. ir nubausti laisvės atėmimu vieneriems metams trimis mėnesiams, bausmę atliekant pataisos namuose¹⁵⁶.“

Be laisvės atėmimo bausmės, įstatymų leidėjas BK 140 straipsnyje yra įtvirtinęs ir kitas bausmių rūšis, tokias kaip bauda, viešieji darbai, laisvės apribojimas bei areštas. Šios sankcijoje numatytos bausmės yra prioritetinės, nes kaip buvo minėta, fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas priskirtinas prie nesunkių nusikaltimų, tad Lietuvos teismai pripažindami nusikalstamą veiką padariusį asmenį kaltu, dažniausiai skiria šias bausmes. Pavyzdžiui: „ R. S., šaukdama, vartodama necenzūrinius žodžius ir kitokiais būdais provokuodama konfliktinę situaciją, priėjo prie nukentėjusios ir iš ašarinių dujų balionėlio papurškė nukentėjusiajai į veidą, tuo padarė jai I laipsnio akių, kaklo kairės pusės, kairio žasto bei alkūnės cheminius nudegimus. Dėl patirtos sužalojimo nukentėjusios L. G. sveikata buvo sutrikdyta nežymiai. <...> Kaltinamosios R. S. atsakomybę sunkinanti aplinkybė yra ta, kad ji nusikalstamą veiką padarė būdama apsvaigusi nuo alkoholio (LR BK 60 str. 1 d. 9 p.), o jos atsakomybę lengvinančių aplinkybių nenustatyta. <...> Skiriant bausmę kaltinamajai R. S. atsižvelgiama į tai, kad jis teisiama pirmą kartą, nes praityje yra neteista, charakterizuojama gerai, šiuo metu nedirba, nebausta administracine tvarka, todėl ji dar gali būti pataisyta ir perauklėta neizoliuojant jos nuo visuomenės, sąžiningai ir dorai dirbdama. Jai skirtini viešieji darbai¹⁵⁷.“ Tačiau vis tik dažniausiai praktikoje skiriama bausmė už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą yra laisvės apribojimas¹⁵⁸.

Pažymėtina, kad be realiai atliekamos bausmės, kuri yra pagrindinis baudžiamosios atsakomybės realizavimo būdas, baudžiamoji atsakomybė gali būti realizuojama ir realiai bausmės neatliekant. Tokiais atvejais laikytini paskirtos bausmės vykdymo atidėjimas (BK 75 str.), bausmės nepaskyrimas ir atleidimas nuo bausmės dėl ligos (BK 76 str.), taip pat amnestijos akto pritaikymas ir atleidimas nuo visos ar dalies bausmės (BK 78 str.).

Specifinis baudžiamosios atsakomybės realizavimo būdas yra atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės. Skirtingai negu realizuojant baudžiamąją atsakomybę paskiriant bausmę arba atleidžiant nuo bausmės, atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, skiriasi baudžiamosios atsakomybės turinio elementai. Paskiriant asmeniui

---

¹⁵⁶ Švenčionių rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-6-405/2017.

¹⁵⁷ Šilutės rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. PK-6-299/2017.

¹⁵⁸ Pvz.: Kauno apylinkės teismas. 2017 m. vasario 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-629-311/2017; Trakų rajono apylinkės teismas. 2017 m. sausio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-24-213/2017; Alytaus rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-115-878/2017; Kėdainių rajono apylinkės teismas. 2016 m. spalio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-307-673/2016.

bausmę arba atleidžiant asmenį nuo bausmės, be nuosprendžio, kuris yra būtinas baudžiamosios atsakomybės turinio elementas, visada egzistuoja paskirtos bausmės faktas, kuri gali būti arba realiai atliekama, arba jos vykdymas atidėtas, arba atleidžiama nuo bausmės dėl ligos ar pritaikius amnestijos aktą. Tuo tarpu atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, teismas, vadovaudamasis Baudžiamojo proceso kodekso 303 straipsnio 1 ir 4 dalimis, nuosprendžiu nutraukia baudžiamąją bylą, esant BK 36 – 40 straipsniuose numatytiems atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindams. Tokiu atveju bausmė už nusikalstamą veiką nėra paskiriama, o tai suponuoja būtiną baudžiamosios atsakomybės turinio elementą – bausmės trūkumą. Apibendrinus galima teigti, jog atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės skiriasi nuo baudžiamosios atsakomybės savo turinio elementais: atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, jam nepaskiriama bausmė, dėl ko nėra ir teistumo kaip kriminalinės bausmės pasekmės. Taigi, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės – tai asmens, teismo pripažinto kaltu nusikaltimo padarymu, sąlyginis arba besąlyginis atleidimas nuo tų pasekmių, kurios sudaro baudžiamosios atsakomybės turinį, t. y. bausmės ir teistumo¹⁵⁹.

Kalbant apie asmens, pripažinto kaltu padarius fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, reikia išskirti vieną iš dažniausiai praktikoje pasitaikančių sąlyginę atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės formą – atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko (BK 38 str.). BK 38 straipsnyje numatyto atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės kaltininkui susitaikius su nukentėjusiuoju, kaip ir kitų atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšių, tikslas yra netaikyti bausmių asmenims, kurie padarė nedidelio pavojingumo nusikaltimus, ir juos sulaikyti nuo tolesnės nusikalstamos veikos tik įspėjimu¹⁶⁰. Be kita ko, taikant sąlyginį atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko, turi būti įvykdytos visos BK 38 straipsnyje numatytos sąlygos, o taip pat teismas gali skirti atitinkamas baudžiamojo poveikio priemones, kurios gerintų nusikalstamą veiką padariusio asmens elgesį: „D. B. <..> kilusio konflikto dėl asmeninių nesutarimų metu, tyčia mušė ir kitaip smurtavo prieš savo šeimos narę sutuoktinę V. B., t.y. tyčia, jai rankos delnu sudavė ne mažiau du kartus į veidą ir galvos sritį bei pastūmė į šaldytuvą, ko pasekoje V. B. nukrito ant žemės, dėl ko jautė fizinį skausmą, tuo mušdamas ir kitaip smurtaudamas sukėlė nukentėjusiai V. B. fizinį skausmą, bei tokiais savo veiksmais padarė nusikaltimą, numatytą Lietuvos Respublikos

---

¹⁵⁹ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*: vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 375.

¹⁶⁰ PIESLIAKAS, V. Baudžiamoji politika Lietuvoje po 1990 m. ir jos tendencijos. *Jurisprudencija*, 1999, Nr. 13 (5), p. 69.

baudžiamojo kodekso 140 str. 2 d. <...> BK 38 str. numato, kad asmuo, padaręs baudžiamąjį nusizengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, gali būti teismo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu: 1) jis prisipažino padaręs nusikalstamą veiką ir 2) savu noru atlygino ar pašalino fiziniam ar juridiniam asmeniui padarytą žalą arba susitarė dėl šios žalos atlyginimo ar pašalinimo, ir 3) susitaikė su nukentėjusiu asmeniu arba juridinio asmens ar valstybės institucijos atstovu, ir 4) yra pagrindo manyti, kad jis nedarys naujų nusikalstamų veikų. Negali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pavojingas recidyvistas, taip pat asmuo, kuris anksčiau jau buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės kaip susitaikęs su nukentėjusiu asmeniu, jeigu nuo susitaikymo dienos iki naujos veikos padarymo praėjo mažiau negu ketveri metai.

Atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės BK 38 str. pagrindu pilnamečiui asmeniui gali būti skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės (BK 67 str.1 d.). Kadangi kaltinamasis nusikalstamą veiką padarė artimoje aplinkoje, jam skirtina baudžiamojo poveikio priemonė, numatyta BK 72², dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose, nustatant ją atlikti 6 mėnesių laikotarpyje nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos¹⁶¹.“

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad laisvės atėmimo bausmė už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą dažniausiai yra skiriama tik veikoje nustatčius kvalifikuojančių požymių. Tuo tarpu populiariausia bausmė – laisvės apribojimas. Siekiant baudžiamosios politikos švelninimo bei prevencinių tikslų, fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą padarę asmenys vis dažniau atleidžiami nuo baudžiamosios atsakomybės, dažniausiai susitaikant su nukentėjusiu asmeniu.

---

¹⁶¹ Vilkaviškio rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-48-1021/2017.

Išvados

1. Baudžiamąja atsakomybe laikytinas asmens, padariusio nusikalstamą veiką, kuri yra uždrausta baudžiamuoju įstatymu, elgesio pasmerkimas, priimant apkaltinamąjį nuosprendį valstybės vardu.
2. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas – tai neteisėtas tyčinis mechaninis, cheminis, terminis, biologinis ir bet koks kitoks fizinis ar psichinis poveikis kito žmogaus organizmui, sukėlęs nežymų žmogaus sužalojimą arba trumpą susargdinimą. Poveikis kito žmogaus organizmui turi pasireikšti mušimu ar kitokiu smurtavimu (veiksmas gali būti atliktas vienu kūno judesiu ar kūno judesių sistema, sistemingu ir ilgai trunkančiu psichiniu poveikiu) siekiant sukelti fizinį skausmą ar kitokias fizines kančias, susargdinti. Šis nusikaltimas gali būti padarytas tik tyčiniaiais kaltininko veiksmais.
3. Žalos padarymas savo sveikatai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės pagal BK 140 straipsnį – fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas. Veika turi būti nukreipta prieš kito asmens sveikatą ar kūno neliečiamumą.
4. Nežymus sveikatos sutrikdymas negali būti padaromas be fizinio skausmo sukėlimo, tad nežymaus sveikatos sutrikdymo atveju papildomai nurodyti, kad buvo sukeltas ir fizinis skausmas, netikslinga.
5. Žmogaus gyvybė, jo asmens neliečiamumas, artimos giminystės santykiai, šeima, motinystė, tėvystė, vaikystė yra konstitucinės vertybės, tad BK 140 straipsnyje numatytas kvalifikuojantis požymis – fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas artimajam giminaičiui ar šeimos nariui, nelaikytinas diferencijuojančiu nukentėjusių asmenų sveikatą pagal svarbą.
6. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas mažamečiui asmeniui nelaikytinas sudėtine piktnaudžiavimo tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis dalimi (BK 163 straipsnis). Jei mažamečiui asmeniui buvo sukeltas fizinis skausmas ar nežymiai sutrikdyta sveikata, o smurtinius veiksmus atliko tėvai, globėjai ar rūpintojai, veika turėtų būti kvalifikuojama kaip idealioji BK 140 straipsnio 3 dalies ir 163 straipsnio sutaptis.
7. Fizinis skausmas pasireiškia nemaloniais pojūčiais, jis kiekvieno asmens suvokiamas skirtingai, yra nevienareikšmis, o pavojingumas gali būti labai skirtingo pobūdžio, tad galimi atvejai, kai asmuo bus atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo. Mažareikšmiu nusikaltimu pripažįstama veika, kuri tik formaliai atitinka nusikaltimo sudėties

požymius, bet iš esmės nedaro žalos įstatymo saugomoms vertybėms ar nesukelia pavojaus tokiai žalai atsirasti, arba kuri nesiekia tokio pavojingumo laipsnio, dėl kurio būtų tikslinga kaltininką už padarytą nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybėn. Esant kankinimo požymiui, taip pat jei nusikalstama veika buvo nukreipta prieš mažametį asmenį, nusikaltimas negali būti pripažintas mažareikšmiu, o kaltininkas negali būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės.

8. Fizinio skausmo konstatavimui nėra būtinos specialios medicininės žinios, faktą nustatyti gali ir teismas, remdamasis byloje esančiais duomenimis. Tuo tarpu konstatuojant nežymaus sveikatos sutrikdymo faktą būtina remtis medicininėmis išvadomis.
9. Baudžiamoji atsakomybė už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą realizuojama skiriant laisvės atėmimo bausmę, laisvės apribojimą, areštą, viešuosius darbus ar baudą. Praktikoje dažniausiai skiriama laisvės apribojimo bausmė, tačiau neretais atvejais taikomas ir specifinis baudžiamosios atsakomybės už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą realizavimo būdas – atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės.

Naudotų šaltinių sąrašas

Norminiai šaltiniai

Tarptautiniai ir regioniniai teisės aktai

1. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*, 1995 m., Nr. 60-1501.
2. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 68-2497.
3. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 156-7390.
4. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, *Oficialus leidinys*, 2012, C 364.

Nacionaliniai teisės aktai

5. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
6. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. *TAR*, 2015 m., Nr. 11216.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1d.).
8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002 m., Nr. 37-1341 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1 d.).
9. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000 m., Nr. 74-2262, (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1 d.).
10. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Vyriausybės žinios*, 1961 m., Nr. 18-148.
11. Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011 m., Nr. 72-3475 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1 d.).
12. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8¹, 32, 35, 82, 82¹, 117, 212¹, 282, 284, 290, 294 straipsnių pakeitimo ir papildymo, kodekso papildymo 73¹, 74, 82², 213², 321³ straipsniais, 74¹, 283 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999 m. liepos 30d., Nr. 66-2112.
13. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 139, 140, 176, 180, 181, 190, 201, 212, 249, 281 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003 m. liepos 25 d., Nr. 74-3423.
14. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140 straipsnio pakeitimo įstatymas. *TAR*, 2015 m. kovo 30 d., Nr. 6588.

15. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 140, 145, 148, 149, 150, 151, 165 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013 m. liepos 13 d., Nr. 75-3772.
16. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994 m., Nr. 63-1231 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2016 m. liepos 1d.).
17. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996 m., Nr. 33-807.
18. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997 m., Nr. 30-712 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017 sausio 1 d.).
19. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2003 m. gegužės 30 d. , Nr. 52-2357.

Specialioji literatūra

1. ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmą knyga.* Vilnius: Eugrimas, 2000.
2. ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Pirmoji knyga.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
3. ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Pirmoji knyga.* Vilnius: Registrų centras, 2009.
4. ALIUKONIENĖ, R. Sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai. *Lietuvos Respublikos Baudžiamajam kodeksui – 10 metų.* Vilnius: Registrų centras, 2011.
5. ANDRIULIS, V., *et al.* *Lietuvos teisės istorija: vadovėlis.* Vilnius: Justitia, 2002.
6. BIKELIS, S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*, 2008 11(113).
7. DRAKŠAS R., DRAKŠIENĖ A. *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė: vadovėlis.* Vilnius: Eugrimas, 2008.
8. DRAKŠAS, R., VALUTYTĖ, R. Baudžiamosios atsakomybės už kankinimą nustatymo ir įgyvendinimo problemos Lietuvoje. *Teisė*, 2010 74.

9. GRINEVIČIŪTĖ, K. Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*, 2014, 21(2).
10. GRINEVIČIŪTĖ, K. *Tėvų ar kitų vaiko atstovų baudžiamoji atsakomybė už žiaurų elgesį su vaiku*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.
11. MACHOVENKO, J. *Teisės istorija*: vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, 2013.
12. MARCINKAUSKAITĖ, R. Psichinės bei fizinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*: 2008, 11(113), p. 42-49.
13. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002.
14. MILINIS, A., BARANSKAITĖ, A., ABRAMAVIČIUS, A. Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, 2011, 18(3).
15. PAVILONIS, V. Lietuvos Respublikos Konstitucijos II skirsnio „Žmogus ir valstybė“ komentaras. 19 straipsnis. Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas. *Teisės problemos*, 1999, Nr. 1-2.
16. PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*: vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2003.
17. PIESLIAKAS, V. Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys. *Jurisprudencija*, 2007 8(98).
18. PIESLIAKAS, V. Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Socialinių mokslų studijos*, 2009, Nr. 4 (4).
19. PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996.
20. PIESLIAKAS, V. Baudžiamoji politika Lietuvoje po 1990 m. ir jos tendencijos. *Jurisprudencija*, 1999, Nr. 13 (5).
21. PIESLIAKAS, V. Baudžiamoji politika Lietuvoje po 1990 m. ir jos tendencijos. *Jurisprudencija*, 1999, Nr. 13 (5).
22. RIAUBAITĖ, E. Tyčinės ir neatsargios kaltės atribojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Jurisprudencija*, 2008, Nr. 11 (113).
23. VERŠEKYS, P. Nullum crimen sine lege principo ir vertinamųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių koreliacijos problema. *Teisė*, 2012, t. 85.

24. WESSELS, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.

Teismų praktika

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 64-3246.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas, *Valstybės Žinios*, 2011, Nr. 118.

Nacionalinių bendrosios kompetencijos teismų praktika

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-198-942/2015.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-444/2014.
5. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-270/2014.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2014 m. balandžio 4d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2A-5/2014.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-402/2013.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 12d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-347/2012.
9. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. vasario 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31/2011.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2010 m. sausio 12d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-77/2010.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-789/2007.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 9 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259-261, 263-264, 266 straipsniai) apžvalga Nr. AB- 40-1.

13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“, *Teismų praktika*, Nr. 21.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 29 „Dėl teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis“. *Teismų praktika*, Nr. 14.
15. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-74-519/2017.
16. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-345-135/2016.
17. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-65-316/2015.
18. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-462-508/2012.
19. Kauno apylinkės teismas. 2017 m. vasario 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-629-311/2017.
20. Šiaulių apylinkės teismas. 2017 m. vasario 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-213-1028/2017.
21. Molėtų rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-5-335/2017.
22. Vilkaviškio rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-48-1021/2017.
23. Alytaus rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-115-878/2017.
24. Šilutės rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. PK-6-299/2017.
25. Ukmergės rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-24-517/2017.
26. Švenčionių rajono apylinkės teismas. 2017 m. vasario 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-6-405/2017.
27. Trakų rajono apylinkės teismas. 2017 m. sausio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-24-213/2017.
28. Šiaulių apylinkės teismas. 2017 m. sausio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-100-1002/2017.
29. Kėdainių rajono apylinkės teismas. 2016 m. lapkričio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-311-673/2016.

30. Vilkaviškio rajono apylinkės teismas. 2016 m. lapkričio 7d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-213-305/2016.
31. Kėdainių rajono apylinkės teismas. 2016 m. spalio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-307-673/2016.
32. Kėdainių rajono apylinkės teismas. 2016 m. spalio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-289-986/2016.
33. Klaipėdos miesto apylinkės teismas. 2016 m. spalio 4 d. baudžiamasis įsakymas, Nr. 1-833-718/2016.
34. Kauno apylinkės teismas. 2016 m. liepos 12d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-1239-917/2016.
35. Varėnos rajono apylinkės teismas. 2016 m. gegužės 16 d. baudžiamasis įsakymas, Nr. 1-67-445/2016.
36. Kauno apylinkės teismas. 2016 m. vasario 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. PK-202-825/2016.
37. Ignalinos rajono apylinkės teismas. 2015 m. spalio 2d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-96-664/2015.
38. Ignalinos rajono apylinkės teismas. 2015 m. vasario 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-14-242/2015.
39. Vilniaus miesto apylinkės teismas. 2013 m. gegužės 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-1028-851/2013.
40. Mažeikių rajono apylinkės teismas. 2012 m. gruodžio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-449-169/2012.
41. Mažeikių rajono apylinkės teismas. 2012 m. vasario 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-75-853/2012.
42. Šakių rajono apylinkės teismas. 2011 m. spalio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-82-876/2011.
43. Šilutės rajono apylinkės teismas. 2006 m. gruodžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje, Nr. 1-449-351/2006.

Kiti šaltiniai

1. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, [interaktyvu, žiūrėta 2017-01-25]. <<http://ikiis.lki.lt/>>.
2. Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos pateikti statistiniai duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikos teritorijoje [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. vasario 3d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/?metai=2015&menuo=11&idAta=1&rt=1&oldYear=2015&id=136&idStat=10&regionas=0&id3=1#Atas> .

3. Pasaulinės sveikatos organizacijos konstitucija. 1946 m. (Constitution of the world health organization, adopted by the International Health Conference held in New York from 19 June to 22 July 1946, signed on 22 July 1946) [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. vasario 3d.]. Prieiga per internetą: http://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf.

Santrauka

Vienas iš dažniausiai pasitaikančių nusikaltimų sveikatai yra fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas. Atsižvelgiant į tai, baudžiamosios atsakomybės už šią nusikalstamą veiką analizė yra aktuali ne tik teoriniu, bet ir praktiniu lygmeniu.

Magistro darbe nagrinėjama baudžiamoji atsakomybė už vieną iš veikų, kuria pažeidžiama žmogaus sveikata – fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 140 straipsnyje yra įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už smurtinius veiksmus, kuriais asmeniui yra sukeliama fizinis skausmas, nežymiai sutrikdoma jo sveikata ar asmuo trumpam yra susargdinamas. Magistro darbe, siekiant apibrėžti baudžiamosios atsakomybės sąvoką, buvo išnagrinėta teisinė literatūra, patraukimo baudžiamojon atsakomybėn pagrindai. Taip pat išsamiai išanalizuota fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo sudėtis, baudžiamosios atsakomybės už šią veiką priemonės ir pagrindinės problemos, susijusios su BK 140 straipsnio nuostatų taikymu. Pažymėtina, kad darbe buvo keliamas veiką kvalifikuojančio požymio – fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas artimajam giminaičiui – kaip asmenų sveikatą diferencijuojančio požymio klausimas. Analizuota smurto prieš mažamečius problematika, išaiškinta kankinimo sąvoka. Be kita ko, magistro darbe aptariama fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo mažareikšmiškumo problema, kada ši veika yra apimama kitų nusikalstamų veikų, o kada kvalifikuojama kaip savarankiškas nusikaltimas.

Darbo pabaigoje pateikiamos anksčiau išvardintų aktualių klausimų analizės išvados.

Summary

High rate of crimes against human's health, makes analysis of criminal liability for causing physical pain or negligible bodily harm, relevant on both, theoretical and practical levels.

The Master thesis focus is on the analysis of the criminal liability for one of violent acts against health – causing physical pain or negligible bodily harm. Article 140 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania establishes liability for beating or other violent acts, which cause a person physical pain, negligible bodily harm or a short-term illness. For the presentation of the conception of criminal liability, the definitions of the criminal liability given in the literature of law have been investigated, the basics of prosecution have been discussed. The Master thesis presents the detailed analysis of the structure of causing physical pain or the negligible bodily harm, measures of criminal liability for this act, and the main problems of applying provisions of Article 140 of the Criminal Code. Attention has been paid to the qualifying feature – causing physical pain or negligible bodily harm to a close relative or family member – as a differentiating people's health. Moreover, the problem of violence against minors and the conception of torture have been discussed. The Master thesis also includes the analysis of the problem – whether physical pain and negligible bodily harm could be recognized as a minor crime or a constituent of other crimes.

Conclusions of the analysed issues are provided in the end of the Master thesis.